

KÜRTLER'E KİMLİK ARAYIŞI VE TÜRK-KÜRT YABANCILAŞMASI

M. Sait DOĞAN()
Zekeriya OKŞİL*

ÖZET

Osmanlı'nın bugünkü anlamda bir etnik meselesi olmamıştır. O dönemde Anadolu'nun etnik yapısı hakkındaki bilgileri Osmanlı Arşivi'nden öğreniyoruz. Bizim bu araştırmamızın sonuçları arşiv bilgileriyle aynı paraleldedir.

Cevdet Türkay, arşiv belgelerine dayanarak bize şu bilgileri vermektedir: "Büyük Türk soyu Orta Asya'dan Batı'ya göç etmiş, sayıları bini aşan boylar, oymaklar, aşiretler ve cemaatler bütünlüğü olan bir yapı arz etmektedir. Belge ve defterlerde, Kürd, Kürdi, Kürdlü, Kürdiler, Kürdler vb. isimler yer almaktadır. Adları Kürd, Kürdler, Karacakürd, Kirmanç olan oymak ve aşiretler dahi Türkmen'dir. Sonuç olarak, bütün oymak ve aşiretler Türk asıllıdır. Bu bilgiler Anadolu'da farklı bir kimliğin olmadığını ortaya koymaktadır. Bölgeler arası dengesizliklerin ortadan kaldırılması, özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da güvenlik ve huzurun sağlanması, milli şuuru güçlendirecek, milli devlet anlayışında etkin rol oynayacaktır. Böylece Atatürk'ün milli devlet anlayışına dayalı kurduğu T. C. Devleti çağdaş milletler seviyesine yükselecektir.

Anahtar Kelimeler

Osmanlı Arşivi, etnik yapı, milli devlet, boy, oymak, aşiret, cemaat.

"... Hatta ben olsaydım; Kürt, Arap, Çerkez, ilk gayem olurdu Türk Milliyeti. Çünkü Türk kuvvetli olursa mutlak kurtarır her İslâm olan Milleti..."

Ziya GÖKALP

Giriş

Bu çalışmanın amacı bir Kürt Tarihi yazmak değildir. Konu, Türk-Kürt yabancılığının mevcut olup olmadığını tespitle sınırlandırılmıştır. Ancak, her problem tespit edildikten sonra çözümünü de düşündürür. Bu bağlamda, anket bulgularına derinlik kazandırmak için Kürtler'in menşei ile ilgili iki görüş ve iddiaya yer verilecektir.

(*) Yard. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.

Emperyalizm, sömürü düzeni içerisinde hayat bulur. Bu nedenle, onlar sömürecekleri insan ve insan gruplarının peşine düşerler. Ortadoğu ve özellikle bulunduğu konum itibarıyla ülkemiz, tarih boyunca emperyalistlerin ilgi odağı olmuş ve buralarda sömürü düzeninin icrası için senaryolar üretilmiştir¹. Türkiye Cumhuriyeti Devleti günümüzde bu senaryolardan yeni ve en tehlikeli olanlarından birisinin uygulamaya konulması ile karşı karşıya bulunmaktadır.

İster menşeleri itibarıyla Türkler'le Kürtler aynı ırka mensup olsunlar, isterse ayrı ayrı etnik grupları ifade etsinler, asırlarca birlikte yaşayan, aynı kaderi paylaşan insanların oluşturduğu bir devlet bölünme tehlikesi ile karşı karşıya bulunmaktadır. Böyle bir bölünmenin taraflar için ne getireceği ve götüreceği tartışmalıdır. Ancak kesin olan böyle bir bölünmenin emperyalistlere yarayacağı hususudur.

Kürt kökenli insanların Türkler'e yabancılaşmaları ve Türk Devleti'ne mensubiyet duygularını kaybetmeleri çok önemli bir konudur. Ancak, bundan da önemlisi Türk insanının Kürtler'e karşı aidiyet duygularını kaybetmeleri ve onlara karşı yabancılaşmalarıdır. Böyle bir durum ülkeyi iç harbe sürükler ve muhtemeldir ki bir soykırım faciası ile sonuçlanabilir².

Henüz daha bir takım ani sahra kabarmalarının dışında böyle bir durum mevcut değildir. Mevcut kolektif öfkenin sebebi Kürt veya Güneydoğu insanının PKK ile bir çağrışım yapmasıdır. Tehlikeli olan, bu geçici öfkelerin süreklilik kazanması ve zaman içerisinde yabancılaşma olgusunun ortaya çıkmasıdır³.

Amacımız, Türk-Kürt yabancılaşma olgusunun mevcut olup olmadığının anakütleden oluşturulmuş bir örneklem içerisinde test etmek ve ortaya çıkacak duruma göre çözüm önerileri sunmaktır.

Bir sosyal grubun en önemli özelliği, üyeleri arasında mensubiyet duygusunun mevcut olmasıdır. Sosyal grup üyelerinin bu mensubiyet duygusunu kaybetmeleri halinde birbirlerine yabancılaşırlar ve sosyal grup çözülmeye maruz kalır.

¹ Bkz. Raif Karadağ, *Petrol Fırtınası*, Adak Yayınları, İstanbul 1979.

² İsmail Cem, *PKK'nın İstedliğini Asıl Şimdi Yapmalıyım*, Sabah Gazetesi, 1 Kasım 1992.

³ İsmet G. İsmet, *Devletin Gizli Belgelerinde PKK*, Milliyet Gazetesi, 15 Aralık 1992.

İster dış etkilerle olsun, isterse iç ihmallerle doğmuş bulunsun Kürt adı ile anılan insanların Türkiye Cumhuriyeti Devleti çatısı altında, bir sosyal grup içinde yaşamak istemedikleri iddia edilmektedir. Buna karşılık Kürtlerin Tûrânî menşeli olduklarını, bu nedenle de böyle bir durumun söz konusu olmaması gerektiğini ve hatta olmadığını ısrarla vurgulayan görüşler mevcuttur^(*).

1. Kürtler'in Kökeni Hakkında İki Görüş

Aşağıda sunacağımız iki görüş emperyalizmin ülkemiz üzerinde en fazla yoğunluk kazandığı dönemlerde ileri sürülmüştür. Bugün için de Kürtler'in kökeni hakkında bunlardan farklı bir görüş iddia edilmemektedir.

Dr. Fritz'in "Kürtler"⁴ adlı çalışması Alman emperyalizminin Osmanlı Türkiyesi üzerindeki icra şartlarını tespit üzere Alman resmi makamları tarafından yaptırılmış bir araştırmadır. Amacı, Kürtler'in Türk kökenli olmadığını ispat etmektir. Ancak yukarıda adı verilen eserden aktaracağımız görüşlere dikkat edilecek olursa bu iddianın bir takım zorlamalarla ortaya konulduğu kolayca anlaşılacaktır.

İkinci görüş, Ord. Prof. Dr. Ziyaeddin Fahri Fındıklıoğlu'na aittir⁵. Fındıklıoğlu da Dr. Fritz'in kaynaklarını kullanarak Kürtler'in Turan soylu olduğunu ortaya koymaya çalışmaktadır.

Her iki görüşün ortak noktası Türk-Kürt kültür birliği olarak ortaya çıkmaktadır. Bu da Türkler'le Kürtler'in ortak bir sosyal grup oluşturmaları

(*) "Yabancılaşma sürecinden söz ediliyor. Hangi yabancılaşma? Dikkat edilirse yabancılaşma halkta değil, bu bölge halkını istismar eden, sömüren kafalardan çıkmaktadır. Babanlı Abdurrahman Paşa, Revadüzlü Mehmet Paşa, Bedirhan Paşa, Yezdan İzzettin Şer İsyancıları ile Şeyh Sait ve Dersim İsyancılarının halkın yabancılaşmasından mı doğduğunu zannediyorsunuz? Bu isyanların hiçbiri ne halkın kimlik aramasından ve ne de yabancılaşmasından doğmuştur... Bu zevat daima kendi çıkarları için devletin başına belalar açmış insanlar olmuşlardır. Kürtçülük yapmış, binlerce insanın ölümüne sebep olmuş, mahkeme zamanında da kendilerinin Kürt olmadıklarını iddia etmekten çekinmemişlerdir. Bugün de bu olaylar oynanıyor ve ne gariptir ki bugün aynı oyunu oynayanların çoğunluğu dünkü zadeganların çocukları, torunlarıdır" (Abdülhâdi TOPLU, SHP Raporu Üzerine – Kürt Sorununa Dair Tenkitlerim, 1991).

⁴ Dr.Fritz, *Kürtler (Tarihi ve İçtimai Tetkikat)*, Tab ve Naşiri Kütübhane-i Sûdî, İstanbul 1334 (1918).

⁵ Ziyaeddin Fahri, *Halk Gazetesi*, 16 ve 19 Kanunsanî, 1926.

için en yeterli nedendir. Zira sosyo-kültürel bütünleşme tipleri içinde mana etrafında bütünleşme en mükemmel olanıdır⁶.

1.1. Kürtler'in Menşei

Kürtler'in menşei⁷ hakkında muhtelif teoriler vardır. Bu nazariyelerden bizce kabule şayan olanları bugünkü tarihi nazariyelere uygun olan ve daha ziyade Kürtler'in canlı müesseselerinden muktebis (alınmış) bulunanlarıdır. Bu hususta bize en çok yardımı dokunabilecek müesseseler ise; milli hurafeler, efsaneler, lisan, edebiyat, dindir...

Milli Hurafeler: Kürtler'in milli hurafelerini ikiye taksim etmek lazımdır. Bunların bir kısmı İslâmiyet'ten evvelki devrelere aittir. Diğer kısmı da İslâmiyet'i kabul devrelerinin eseridir. Birinci kısım hakkındaki bilgiler Babil ve Ninova harabe ve taşlarından iktibas edilebilir. Fakat, bu hurafatın halk arasında da muhtelif şekillerine tesadüf etmek mümkündür. Gerçekten şark kavimleri İslâmiyet'i kabul eder etmez, Arap tarihçilerin bir takım indî görüşlerine kurban oldular ve İslâm milletlerinin hepsi de menşelerini İslâmiyet dahilinde, Arap aileleri içinde aramak mecburiyetinde kaldılar. İranlılar'dan başka hiçbir şarklı müslüman millet yoktur ki, İslâmiyet alakaşısıyla Araplığı menşe tanımasın. Aynı neticeyi kabulde çaresiz kaldılar. Bu sebeplerdir ki, Kürt ihtiyarları kendilerinin Arap nesline mensup olduğunu iddia ederler. Fakat İslâmiyet nazariyatının kabul edemeyeceği bir nakil vardır; özetle Kürtler'in bir yılanı tapındıkları ve Acem hücumlarına mukabil bu yılanın muhafaza edildiği, Acem ve Arapların İslâmiyet'lerini müteakip de tapınılan yılanın muhafaza edildiği ve buna her gün iki insan beyni verildiği hikaye ediliyor. Rus Dışişleri Bakanlığı Şark Akademisi memurlarından Italinsky bu ciheti kaydederek diyor ki; "Kürtler'in bu hurafeleri şayan-ı dikkattir. Zira, İslâmiyet devrinde yılan mabut olamaz. Binaenaleyh, bu macera daha eskidir ve saldıranlar da Araplar değildir. Belki Asûriler veya Sümer Akadları'dır. Sonra, Kürtler'in Arap olduklarını gösteren esaslı bir Kürt hurafesi yoktur. Binaenaleyh Arap menşei Kürt vicdanında o kadar kuvvetli değildir".

Zaten Arap menşei meselelerini ortaya atanlar *Muruc el-Zehab* sahibi İslâm tarihçilerinden Mesudi ve *Burhan-ı Katı*' sahibi Ebu İshak el-Farisi

⁶ Âmiran Kurtkan Bilgiseven, *Genel Sosyoloji*, Filiz Kitabevi, 4. Baskı, İstanbul 1986, s. 293.

⁷ Fritz, *a.g.e.*, s. 3-20.

gibi İslâm yazarlarıdır. Arap nesebi meselesinin hakkıyla ruh-i millette yerleşmemesi de bunun neticesidir. Yalnız, bazı Kürt hocalar bu fikri ara sıra tekrar ederek neşretmişlerdir.

Kürt ahali arasında mevcut diğer bir kanaate göre Kürtler Nuh'un oğullarıdır. Bu görüş ilk çağlarda yaşayan her millette vardır. Kürtler, İranlılar, Yunanlılar, Blajlar, Araplar, Museviler, Kürtler, Çerkezler hep bu nazariyeyi belirtirler. Yalnız Yunanlılar arasında isimlerde ihtilaf vardır. Fakat, son araştırmalardan anlaşılmıştır ki, Nuh Tufanı bir tarih başlangıcı olarak kabul olunmuş bir nazariyedir. İlk çağlarda ve belki de tarih öncesi medeniyetleri, bu nazariyeyi kabul ederek etrafa yaymışlardır. Zaten, bu nazariye beynelmileldir. Milli bir kıymeti haiz değildir. Binaenaleyh, Kürtler'in milli bir geleneği olamaz.

Bazı Kürt masallarından çıkarılmış bir hurafe daha vardır: Kürtler, güney taraflarından, ovalardan bu dağlık araziye gelmişler ve buradaki yaylalarda yerleşmişlerdir. Esasen ova halkı olan Kürtler, bu tazyik üzerine dağlı olmuş, fakat hayatlarını mevsimlerin farklılığına göre tanzim etmişlerdir. Kembriç Fen Fakültesi öğretmenlerinden Asur yazısı mütehasısı Dr. Saych bu nokta-i nazarı Asur taş levhaları içeriğiyle mukayese eder ve aşağıdaki sonucu çıkarır: Bu hurafe, Kürtler'in bir takım esirler olduğunu gösteriyor. Asuriler, bunların İran'ın merkezî cihetlerinden Kürdistan dağlarına sevk etmişlerdir. Zira, Asur Hükümeti zamanında bugünkü Kürdistan'da "Lohurdu" namıyla bir Turan Hükümeti var idi. Asur salnameleri, bu hükümetin pek kuvvetli olduğunu ve Asur Hükümetini tazyik ettiğini kaydederler. Buna binaen Romalılar'ın Sırlar'ı Balkanlara getirdikleri gibi Asurlular da Kürtler'i bu kıtaya sevk etmişler ve bu suretle de istila ettikleri "Lohordu" hükümetini yıkmaya muvaffak olmuşlardır.

Fakat, bu kanaat Kürt ahali arasında mevcut değildir. Binaenaleyh bu da milli bir kıymeti haiz olamaz.

"Kürt" kelimesiyle "Gürcü" kelimeleri arasındaki kelime ilişkisi meselesi de akla gelebilir ve bu halde Kürtler'in Kafkas aileleri ile münasebetleri de düşünülebilir. Fakat, bu konuda hiçbir kayıt yoktur. Sonuç olarak, bu hurafe de meçhuldür ve aynı zamanda Kürt maşerî vicdanında yaşayan bir görüş değildir.

Milli Kürt masallarında başka hurafeler de vardır; fakat şayan-ı dikkattir ki, bu hurafeler uzak bir maziye ait bir şey nakletmezler. Milli hayat

kısımında genişçe gösterileceği üzere, bütün bu masallar sınırlı bir daire dahiline inhisar etmektedir. Sonra bu masallar içinde muazzam bir hükümet hayatı, zafer gururu, bağımsız milletlere mahsus büyük fikirler, hukukî, ahlakî, bedîî ve güzel sanatlarla ilgili tek bir kabile hayatına aittir. Ya büyük şark milletlerinden birinin istila devrelerine ait münferid bir macera veya bir şahsın macerasıdır. Bu masallar Kürtler'in şahsiyetleri hakkında bir fikir verebilir. Fakat menşeleri hakkında hiçbir kesin sonuç veya sair bir diğer milletin nesebi mevcut değildir. Kürt kendisini Kürt biliyor. Kabilelerin şarkıları, çalgıları, hayatları ve düşünceleri de Kürtlük kanaatine göredir.

Bu neticeden anlaşılıyor ki, Kürtler'in böyle tarihi bir başlangıçları yoktur. Yalnız şu ciheti kaydedelim ki; biz, İslâmiyet'ten evvelki devri kastediyoruz ve tarihi başlangıçta o zamanlara ait olursa bir kıymeti haiz olur. Kürtler İslâmiyet'i kabul ettiklerinde bazı tarihi devirler geçirmişlerdir. Fakat zikredileceği üzere bu devirlerin bir bağımsız bir değeri yoktur ve Kürtler'de müstakil bir vicdan teşkil edememiştir.

Din: Kürtler ekseriyetle İslâmiyet'i kabul etmişlerdir. Fakat, İslâmiyet'i kabul etmeyen Kürtler de vardır. Bunlar gayet az ve daha ibtidai bir hayat yaşayan bir takım kabilelerdir. Bunlar İran'daki Mecûsîler'e benzerler. Nasıl ki, eski İran medeniyetinin hakiki varisleri olan bu Mecûsî İranlılar'ı bugünkü Acem sayamıyorsak bu Mecûsî Kürtler'i de asıl Kürt tipi olarak kabul edemeyiz. Bunların ikinci derecede bir ehemmiyetleri vardır ve behemehal temsil etmek, ekseriyetin toplum vicdanı dahiline girmek mecburiyetindedirler.

İslâmiyet Kürtler arasında aslî şeklini muhafaza edememiş ve milli âdetlerden pek çok etkilenmiştir. Müslüman Kürtler'de bugün iki önemli şube vardır:

1. Sünnî Kürtler
2. Şîî Kürtler

Bu iki büyük şube, Türkiye, Kafkasya ve İran Kürtleri arasında birçok aşiretlere sahiptir. Fakat çoğunlukla Sünîler Türkiye dahilindedir. Bunlar da bir takım tarikatlara bölünmüştür. Bilhassa, Kadirî ve Rufâ'î gibi daha fazla salebat-ı diniyeyi icabettiren (din sağlamlığını gerektiren) tarikatlar pek yaygındır. Aşiretler arasında Yezîdîlik, Kızılbaşlık ve eski "Mazdeizm"

görüşlerine dayanan birtakım tarikatlar görülmüştür. Fakat Sünnî mezhebine mensup aşiretler daha çoktur.

Kürt milli vicdanı İslâmiyet'i aynıyla değil, kendi zevkine uygun bir değişiklik ile kabul etmiştir. Binaenaleyh Kürtler İslâmiyet'e millî bir kıymet vermişler ve İslâmiyet'in kıymetini kendi âdetleri dahilinde takdir etmişlerdir. Kürtler'in İslâmiyet'e bu hususiyeti nasıl verebildikleri garip bir keyfiyettir (anlaşılması zor bir durumdur)*. Çünkü, İslâm milletleri içinde Arap tesirinden kurtulan İranlılar'dan başka bir millet yok gibidir. Şîlik Arap medeniyeti önüne İran medeniyetini ikame etti. İran'ın mazisi buna müsait idi. Fakat, Kürtler bu kuvveti nereden alıyorlar? "Malkolm" bunu şu suretle izah ediyor: Kürtler Şîiler'le Sünnîler'in muharebe sahnelerinde yaşıyorlar ve galiplerin tesirine tâbi olarak, muhtelif cereyanlara sürükleniyorlardı.

Bu sebeple İslâmiyet'ten evvel, münferit aşiretler halinde yaşayan Kürtler, muhtelif hükümetlerin; İranlılar'ın, Romalıların, Türklerin, Bizanslıların idareleri altında dağınık bir halde kalmışlardı. Binaenaleyh Kürt Milleti parça parça ve her aşiret, bir hususiyeti haiz idi. Fakat İslâmiyet'in tarzı böyle değildir. Çünkü aşiret hayatında gelenekler pek kuvvetlidir. Bu hayat din gibi alemşümül bir nazariyatla ülfet edemez. Sonra hayat çevresi sınırlıdır. Hareketlerin hiçbir sınırlamaya, kontrole tabi olmaması da aşiret halkına yüksek, sorulmaz bir serbesti verir. Bu halk, istediği şekilde hareket eder. İstediklerini yapar, istemediklerini reddeder. Küçük ve sâhipsiz hududu dahilinde bir kanun koyucu gibidir. Kürtler'in millî gelenekleriyle İslâmiyet'i birleştirebilmelerinin sebebi budur. Burada mühim bir noktayı işaret edelim: İslâmiyet iyilikle kabul edilmemişti. Kürtler'in geçtikleri mahallerde İslâmiyet yayılıyordu. İşte bu mecburiyet İslâmiyet'in kabulünü icabettirdi. Fakat her aşiret münferit ve içine giriş mümkün olmayan bir âlem idi. Onlar istedikleri şekilde bir İslâmiyet tesis ettiler ve bilahare şark İslâm muharebelerinden etkilendiler.

Bir aralık bütün Kürtler Şîiliği kabul etmişlerdi. Gerçekte Şîilik de yabancı bir müessese idi. Fakat Şîilik altında aşiret âdetleri devam edilebiliyordu. Yalnız, din ile beraber getirilen âdetler –Arap kanunu, Arap hissiyatı– reddediliyordu. Kürtler, bu mücadelede kazanıyorlardı ve bu gün de

*Bu olgu, Kürtler'in Türklüğünü en güzel bir şekilde ortaya koymaktadır. Zira İslâm'ı kendi zevkince yaşayan başka bir İslâm milleti mevcut değildir (M. S. Doğan).

Kürt aşiretleri bu sayede kurtulabilmiştir. Buna binaen, İslâmiyet Kürt hurafelerine esaslı bir tesir icra edememiştir ve tıpkı İran hurafeleri gibi, Kürt hurafeleri de istiklalini muhafaza edebilmiştir.

Şeref Han'ın İddiası: Kürtler'in bir tarih dönemleri olmadığı için milli bir kültürleri de yoktur, âdetleri de kayıt edilememiştir. Yalnız, *Şerefname* sahibi Şeref Han Bitlisî vardır ki bu zat Kürtler'in tek tarihçisidir. Fakat, bu zat tarihinde İran tarihi etkisinden kurtulamamış ve daima İran tarihçilerinin görüşlerine dayanarak Kürtlerin İran ahalisinden olduğunu iddia etmiştir. Adı geçenin iddiasına göre Kürtler “Yahudesb” – Dahhak ismiyle meşhurdur- zamanında Yahudesb'in zulmünden dolayı hicret etmek zorunda kalmışlardır. Çünkü bu hükümdar her gün iki insan beyni yiyormuş. Fakat işçileri vatandaşlarını öldürmek istemediklerinden, insan beyinleri yerine kuzu beyni vermeye başlamışlar ve kurbanlık insanlar da birer birer Kürdistan dağlarına firar etmişler ve orada Kürt neslini tesis etmişlerdir.

Bu nakil İran tarihine ait bir bölümdür. Firdevsî'nin *Şehname*'sinde de aynı şekle tesadüf ediliyor. Kürtler bu hükümdarın tahttan indiriliş zamanını kutluyorlar. Her sene Ağustos'un 31. günü “Demavend” şehrinde bir merasim yapılıyor ve buna “İdd-i Kürdî” (Kürt Bayramı) veya *Mürûcuzzeheb* sahibi Mesûdî'nin sözüne göre de “el-Mihricân” bayramı ismi veriyorlar.

Burada İranlılar ile Kürtler arasında bir münasebet görülüyor. Bu münasebetin halli için farklı görüşler ortaya atılmıştır. İngilizce *İran Tarihi* muharriri Sir J. Malcolm bu rivayetin bir baskı örneği olduğunu ve Kürtler'in İranlılar'dan aldıklarını iddia ediyor. Halbuki, Alman tarihçilerden Hammer diyor ki; “Bu Kürt nesli hakkında yegane tarihi fıkradır. Fakat, bu fıkrayı şu suretle hal etmelidir: Yezîdilik ile Şemsîlik (güneşe tapma) İran dinlerinden idi. Bunlardan “Şemsîlik” İran'da, asıl Yezîdilik de Kürdistan'da yayılmıştı. Halbuki bu Yezîdî Kürtler'in İran'dan geldiklerini görüyoruz. O halde, şu görüş ortaya çıkıyor: İran'da Ehrimen'e ibadet eden bir kısım halk, Hürmüz'e ibadet edenlerin yanından ayrılmaya mecbur olmuş ve bir müstemleke halinde Kürt dağlarına gelmişlerdir”.

Fakat diğer tarihçilerin araştırmaları Dahhak meselesini tartışmalı bir duruma sokuyor. Kürtler Dahhak zamanında göç ettiklerini kabul ediyorlar. Dahhak'ın ise, İranlı olduğu kanaati hemen hemen yok gibidir. Eski

tarihçiler, bu hükümdarı Suriyeli, Arap, Keldanî sayıyorlar, yeni tarihçiler ise bu hükümdarın Asur hükümdarlarından biri olduğunu kabul ediyorlar. Zaten Firdevsî'nin, hükümet zamanını bin sene göstermesinden anlaşılıyor ki, Dahhak bir hükümdar değil, bir aile idi ve bin sene kadar İran'ı istilası altında bulundurmuydu. Bu devirde, bazı İran kabilelerinin şimal tarafında iskan edildiği varid olabilir. Zira şimalde de bir hükümet vardı ve bu hükümet, Asûrîler'i taciz ediyordu. *Şerefname* hiçbir zaman Kürtler'in müttehit bir idare teşkil etmediklerini kabul ediyor. Bu neticeden şu çıkarılıyor: Kürtler muhtelif zamanlarda, muhtelif aşiretler halinde Kürdistan dahilinde sevk edilmişler ve daima da bu halde kalmışlardır. Bu yönü, Şeref üd-Din Bitlisî itirazsız kabul etmektedir.

Lisan ve Edebiyat: Lisanlarına nazaran, Kürtlerin "Arî" ırkına mensup oldukları anlaşılıyor. Fakat bu lisanın şekli meselesi de tamamıyla halledilmemiştir. Zira, bugün Slavca konuşan eski Türk Bulgarlar, Romence konuşan eski Blajlar, Almanca konuşan eski Rusyalılar, İngilizce konuşan eski Normanlar, Arapça konuşan eski Berberîler, Mısırlılar ve eski Asûrîler vardır. Küçük ve mazileri müphem milletler için lisanın bir önemi kalmamıştır*.

Petersburg Akademisi tarafından neşredilen "Kürtçe-Rusça-Almanca Lügat" kitabında "8307" kelime vardır ki, bu kelimeler aşağıdaki bölümlere ayrılır:

Lisan	Kelime Sayısı
Pehlevî	370
Zend	1240
Türk (Eski Türkmen)	3080
Ermeni	220
Arap (Yeni Lisandan)	2000
Farisi (Yeni Edebiyattan)	1030
Asıl Kürt	300
Çerkez (Eski)	60
Gürcü (Eski Lisandan)	20
Keldanî	108

* Fritz'in bu kanaati dil konusundaki tespitlerin Kürtler'in özbeöz Türk olduklarını ortaya koymasındır.

Bu listede en büyük yekûnu iki lisan teşkil etmektedir:

Türk şubesi: 3080 kelime
 İran şubesi : 370 + 1240 + 1030 = 2640

Arap şubesi de mühim gibi görünüyor. Fakat hakikatte öyle değildir. Zira buradaki Arap kelimeleri, dini terimler ve birtakım ilmi kelimelerdir ki Türk aşiretleri arasında bağımsız değildir. Sonra, melül, melüs, mülhem, tahammül, tahvil, iştilal, ifal vs. şekilde olan bu Arap kelimeleri Arap lisanıyla alakasını kesmiş, Türk lisanına girmiştir. Zira bunların manalarına ve kullanım şekillerinde pek çok ihtilaf vardır. Bu kelimeleri, Türk lisanını tahsil eden Kürtler söylemektedir. Binaenaleyh, bu gibi Arap kelimelerini de Türk şubesine sokmak lazımdır ki, bu suretle Türk şubesi, pek yüksek bir yekûna ulaşır.

Lakin, Türk lisanının kuralları ayrıdır. Bu gramer doğrudan doğruya Farsça lisanının bir şubesidir. Binaenaleyh Kürt lisanı ile kelimeleri arasında bir nispet ilgi bulmak güçtür. Bilhassa Kürt hayatını teşkil eden yayla ve dağ kelimelerinin büyük bir kısmı da Türkçe'dir. Ve aslen Kürtçe olan 300 kelimededen 107 kadar kelime de dağ hayatına ait terimler için kullanılır. Fakat, bu cihet bütün Kürtler arasında ortak değildir. Kelher ailesiyle Gurmanç ailelerinde dağ kelimeleri Çerkez lisanından ve Tatarca ile karışık bir lisandan alınmadır. Sonra, lisanın "cümle şekli" ortak gibidir. Tabii bir milletin lisanını da bu "cümle şekli" ifade eder. Bu lisan, gramerine nazaran, "Hindu-Avrupaî" şubesine mensup ve eski Farsça esasıyla bugünkü ve Şah Abbas zamanındaki İran lisanı arasında kalmış bir lisan sayılabilir.

Bilhassa kayda değer ki, Kürt kabileleri arasında müşterek olan kelimeler, Kürt, Pevlevî, Zend, eski Farsça kelimeleri değildir. Belki, Türk, Türk-Arap (Türkçe'deki Arap kelimeleri), yeni Fârisî ve Şah Abbas devrine ait Fârisî kelimelerdir. Bununla beraber, lisanın fiillerinde de bir ayrılık vardır. Yalnız, yeni Fârisî şekli bir düzen altında devam ediyor. Asıl Kürtçe fiiller, tek tek ve onaysız bir takım kelimelerdir ki, "Fiil"den ziyade "isim" sayılabilirler. Bu suretle, lisanın şekli kaybolmuş ve istilaların tesirleri altında da yeni bir lisan karışımı doğmuştur.

Profesör Weber diyor ki; "Kürt lisanı, bir lisan karışımı değildir. Belki bir kelime karışımıdır".

Bittabii, bu dereceye kadar çözülen bir lisanın tekrar diriltilmesi mümkün değildir. Binaenaleyh eski Kürt lisanı hiçbir suretle sınıflandırılmaz.

Görülüyor ki lisan, Kürtler'in menşeleri hakkında kati hiçbir netice vermiyor. Kelime ve cümle bilgisi temelinin "Hindu-Avrupa" şubesine ait gibi görünmesi ile milletin menşeyini tayin etmek doğru olamaz. Böyle bir ilgi için, fiillerden başka bir neden doğru değildir. Kürtçe'de ise fiiller, belli değildir.

Kembriç Fen Fakültesi Eski Tarih öğretmenlerinden Seyc Kürtler'de bir edebiyatın mevcut olduğunu söylüyor:

Bu edebiyat, pek ilkel bir halde olmayıp, bir takım şiirler, şarkılar ve masallardan mürekkeptir. Şiir ve şarkılar, maddi zevklerde, aşka ve bir sergerdenin, bir eşkıyanın kızlara sevgisine (Kara Fatma) veya dağlara aittir ki bunlar Kürtler'in hayatından birer parça addedilebilirler. Bu kısımdan olarak, daha bir takım şiirler vardır ki, bunlar milli Kürt hayatına ait olmayıp Arap, Türk, Fârisî lisanı tahsil ederek Osmanlı, İran, Arap edebiyatlarının etkisi altına kalan şehirlileşmiş bazı Kürt mollalarının eserleridir. Masallar da, Kürt malı değildir. Bunlar binbir gece hikayelerindeki eski şark medeniyetinin birer ibtidai şeklidir ve onbin sene evvel başlamış bir devre ait hikayelerdir ki bu masallar, gerek Türkler'de, Araplar'da, Acemler'de, gerek Âsurîler'de ve gerek Tatarlar'da aynı şekilde aktarılır. Hatta Çerkezler, Gürcüler ve Kafkasya'nın sair diğer kavimleriyle Ermeniler bile bu masalları naklederler. Bunlar, beynelmilel Asya masalları çeşidine dahildir.

Asıl mühim nokta şarkılardır. Bunlar eski devirden kalma oldukları için eski ve İslâm öncesi Kürt hayatından bahsetmezler. Bunların en çoğu, Türkler'in istilasından sonraki devirlere ait olup, heyet-i umûmiyesine nazaran 350 ila 400 seneyi geçmezler. Konular her yerde aynı ikelliktedir. Fakat, Lor ve Gûran kabileleri arasında bir konu ilişkisi dikkati çekmektedir. Şive ve bilhassa tabirler, teşbihler ve duygular arasında pek bariz farklar vardır. Bu farkları, aşağıdaki dört büyük şubede görüyoruz:

1. Gurmanç (Guermandj)
2. Lor (lour-lor)
3. Guelhour-Lek
4. Gûrân (Guouran)

Binaenaleyh Kürt milli edebiyatının menşei meselesini halle yarayabilecek bir mahiyeti görülüyor.

Kürd Kelimesi: Yeni tarih metodolojisi, millet ismine de bir özel bir önem atfeder. Binaenaleyh isme bakarak da Kürtler'in kökenini araştıralım:

Bu isim hakkında uzun mütalaalar vardır. Fakat kelimenin seyrini takip ederken, ilk safhada Yunan tarihçilerinden Strabon ile Ksenofon'u görüyoruz. Bunlar, yalnız şimalî Kürdistan'dan bahsederler. Ve ahaliye Kalokyd ismini verirler. Ksenofon İran'a giden "onbinler" ordusundan esir olarak geri dönenlerden nakl ile diyor ki:

Bunlar, kendilerine "Gurdî-Gordy" ismini veriyorlar ve halk arasında bu isim geçerlidir.

Ksenofon'dan sonraki tarihçiler de aynı ismi az bir ihtilafla kullanmışlardır. Yalnız, Asur salnamelerinde ne Ksenofon'un "Gurdî-Gordy" ve ne de sair şark tarihçilerinin "Kürd" kelimesine tesadüf edilebilmektedir. Âsur hükümeti, bu isimde bir millet tanımıyor. Halbuki bugün "Türkiye Kürdistanı" namıyla yadedilen bu mahalle ait pek çok muharebeler, antlaşmalar ve muahedeler zikrediliyor. Bütün bunlar "Hintliler" gibi Turan asıllı bir millete atfediliyor. Daha sonra Âsur taş salnamelerinden çıkarılan bu malumattan sonra Ksenofon'un kaydı önemsiz kalmıştır. Ve bilhassa Âsurî hükümdarı Dahhak-Zahhak zamanında bu kıtaya getirildikleri rivayet edilen bu insanlar hakkında bir kayıt bulunması lazımdır. Tabii, Âsurîler bunlardan bahsetmişlerdir. Fakat, başka bir isim altında bahsetmişlerdir.

Bu cihet "Kürt" isminin bir millet ismi olması görüşünü çürütür ve sonra, doktor Seyç'in kaydettiği: "Şayan-ı dikkattir ki, kahramanlığa ait şarkılarda kahramanın ismi zikredilir ve milleti açıklanmaz. Hiçbir şarkı yoktur ki "Kürd kelimesi bulunsun" ciheti de iddiamızı kuvvetleştirir.

Petersburg Akademisi, bu konudaki araştırmasını şu suretle hülasa ediyor:

Kürd kelimesi "Hindu-Avrupaî" lügatinde mevcut değildir. Cengiz batı tarafında bir kabilenin himayesini kabul ettiği zaman, bu memlekette bir "Kürt" tayin ederdi. Bu kaydı İran tarihlerinde görebiliyoruz ve aynı zamanda Çin'de de bu usulün tatbik edildiği kayıtlıdır. Ve "Kürt" müstakil veya himayeli "Bey" manasınadır. Fakat, "Kürd" kelimesi "Kürt" müdür? Bu halli müşkül bir meseledir.

Filhakika, “T” ile “D” aynı sedadır. Fakat, her lisan arasında böyle bir harfle birleşebilecek binlerce kelime vardır ki, bunlar tamamıyla ayrı lisanslar ve kelimelerdir. Bu mesele kelimenin benzerliği ile değil, tarihi ile halledilebilecektir.

Biliyoruz ki, Âsurîler zamanında bugünkü Kürdistan’da “Lordhu” namında Turanlı bir hükümet var idi. Ve bittabi, bunların da Cengiz’in kullandığı “Kürd” kelimesini kullandıkları ve Kürd aşiretleri bu mahalle geldikleri zamanda bu kelimenin kullanılır olduğu tasavvur olunabilir. Binaenaleyh bu tabir “Lordhu” beylerinin unvanı idi ve Kürdler efendilerinin yerlerini işgale başladıkları veyahut ilk geldiklerinde bir önemli bir hizmet gördükleri zaman “Kürd” ismini almışlardır. Bu en yakın bir görüştür.

Yeni tarihçilerin hemen hepsi de bu görüşü kabul ediyorlar. Bu suretle de “isim” ile menşei arasında bir münasebet bulmak mümkün oluyor. Doktor Seyç “Kürd” kelimesini “Lordhu” kelimesinden çıkmış kabul ediyor ki bu da mühim bir iddiadır.

Kürt’ün Mazisi: İlmin son bir araştırma yöntemi kalıyor. Kürt tarihinin krokisi nedir?

Kürtler’den ilk bahseden Ksenofon diyor ki; “Bu millet müstakil olup onbinler istilasında da sarp ve geçilmez bir halde bulunan dağlara çekildiler. Buralardan büyük taşlar yuvarlayarak saldırganlara karşı müdafaada bulunuyorlardı”. *Şerefname* bu konulardan bahsetmez.

Ksenofon, bu ahalinin işgal ettiği sahayı pek geniş göstermez. Fakat, *Şerefname*, bunları, Basra Körfezi’nden Maraş ve Malatya’nın doğusuna, Acemistan Dağları hizasına kadar uzanan geniş bir alanda gösteriyor. Bugün de aynı sahaya dağılmış Kürt kabileleri görüyoruz. Halbuki bu sahada eskiden Âsur, Midyat, Sümer Akad, Hitit ve Lordhu hükümetleri var idi. Hiç şüphesiz, Kürtler bu beş hükümetin torunları sayılamaz. Zira, hemen hemen bütün teşkilatları malum olan bu hükümetler ile Kürtler arasında hiçbir münasebet yoktur. Bu meselenin atideki iki nazariye ile halli mümkün olabilir:

1. Dahhak Midya, Sümer, Akad, Âsur, Hitit, Lordhu hükümetlerini istila etmiş ve buralara İran garbından bir takım halk getirmişti. Bunlar, hükümetin her tarafında zaman zaman yerleşik ve zaman zaman göç halinde etrafa dağıldılar.

2. Âsur hükümetinin inkırazından sonra bu geniş arazi dahilinde bir genel çözüme başlamıştı ve parça parça aşiretler buralara geliyorlardı. Türkler'in ve Türkmenler'in de kısmen bu zamanda geldikleri tarihen kayıtlıdır. Bazı melez İran aşiretlerinin de bu halde gelmeleri mümkündür.

Bu iki nazariyenin haricinde bir şey söylenemez. Zira eğer Kürtler buldukları sahalarda hükümet teşkil eden bir millet olsalardı, nüfuslarının kesif olması icabederdi. Halbuki pek geniş olan bu sahadaki diğer milletlerin yekûnundan daha azdırlar ve daima başka başka devletlerin himayeleri altında yaşadıklarına dair tarihi bilgiler de vardır. “Ksenofon” bunların daima birbirleriyle harp halinde olduklarını zikrediyor.

İlk devirler tarihi bu halde kalır ve bundan sonra Ortaçağ'ın son yarısına ait tarihi olaylar başlıyor ki *Şerefname*'de bu kısımdan bahsediliyor. *Şerefname*'de pek doğru zikredildiği gibi, bütün Kürtleri kapsayan bir beylik teşekkül etmemiştir. Kürtler müteferrik parçalar halinde ve muhtelif zamanlarda ancak birer müstakil beylik tesis etmişlerdir. Aslen Kürt hanedanından olan Bitlisî ve *Şerefname* yazarı Şeref Han milletin bütün hayatına ve hurafelerine vâkîf idi. İşaret edilen kişi Kürtler'in dağınık buldukları mahalde bir hükümet tesis edilmediğini kaydediyor ve söylediğimiz gibi “bunlar da İranî'dir” diyor. Fakat asırlarca devam eden hayatlarından hiçbir şey bilinmiyor. Kaydettiği olaylar ise, bugünkü Kürdistan'da teşekkül etmiş bir milletin hayatına aittir. Bu tutanaklardan menşesine ait hiçbir sonuç elde edilemez.

Kürtler'in mazide mühim bir rol oynamadıklarını gösteren diğer bir cihet daha vardır: Biliyoruz ki, Asya tarihinin büyük bir kısmı masal şeklinde toplanmıştır. Bu netice, büyük hükümetlerin bütün Asya'yı belli bir müddet yönetimleri altına almalarından çıkmıştı. Bu birleşmiş yönetim müşterek birtakım efsanelerde bütün Asya milletlerine mensup şahsiyetlerden bahsedilir. Halbuki bunlarda Kürt şahsiyetini ve Kürtler'in ahlak ve tabiatlarını tasvir eden bir timsal yoktur. Tarihçi “Malkolm” bu mesele ile pek çok uğraşmış ve bu efsanelerde “Kürt şahsiyeti” aramış idi. Sonuç olarak diyor ki: “Efsanelerde Kürtlüğe dair hiçbir kayıt yoktur”*.

* Dr. Fritz'e ait bu bölüm, Türkçe Latin harfleriyle ilk defa yayınlanmaktadır.

1.2. İlim Nazarında Kürt Meselesi⁸

Kürtler'in menşei (kökeni) Turanî'dir. Kürt denilen bir unsur yoktur. İlmen bir Kürt milleti kabul edilemez. Kürt milliliği davası, daha ziyade menfaat kaygısıyla hareket eden derebeyleri ve seyyidlik ve şeyhlik zan ve inancından doğmuştur. Tarih Kürtler'in aslı Türk olduğunu gösteriyor.

Şeyh Said isyanının yıl dönümüne yaklaşılacak bir sırada Şark İstiklal Mahkemesi'nde görülen bir muhakeme bizi bu konuya sevk etmektedir. Geçen hafta gazetelerde mahkemenin seyri hakkında bilgi veren paragraf bize şunu açıklıyor:

Türkiye'nin bir vilayetinde, Van'da bir Türk mektebinde muallim olan Hamza isminde bir adam, Milli Mütareke sırasında İstanbul'da yayınladığı bir kitap girişinde; 'Kuvvetli olan milletler temeli sağlam bir saraya benzer. Edebiyatı zayıf olan milletler temelsiz bir saraydır' diyor. Sonra itiraf gayesiyle Araplar-Kürtler arasında ırkî bir ilişki kurmaya kalkışıyor. Gerek bu nokta, gerekse bu muhakemeye ondan önce gelen feci vakalar önümüzde şu suali bulundurmaktadır: "Bir Kürt meselesi var mıdır?"

Bu suale cevap verirken ortaya koyacağımız fikir ve görüşlere temel teşkil etmek üzere evvela tarihe müracaat edeceğiz.

Türkiye'nin bulunduğu kıta bilindiği üzere bundan on-oniki asır evvel Orta Asya'dan akın yapan Türk ve Türkmenler tarafından istila edilmiştir. Bu istiladan evvel de Anadolu'nun muhtelif taraflarında TURANÎ kavimlerden pek çokları hicret etmişler ise de bunlar askerî ve siyasî bir teşekkül vücuda getirememişlerdir. Türkleşen Anadolu'da millî ve kültürel siyasî temsilin ihmalinden dolayı Rumlar ve Ermeniler Roma İmparatorluğu'nun müstemlekelerinden birer yadigar olarak kaldılar. Tarihin ve zamanın mesud günleri sayesinde bugün öz vatanı tamamen Türk görüyoruz. Sosyal realitenin arzettiği bu hakikate rağmen arasıra millî birliği ihlal eder gibi görünen bazı olaylar ortaya çıkabiliyor. Mesela, Şark'ı Anadolu'da Türk'ü içten kemirmek isteyen Ermeniler'e dair masallar içinde bazı esaslar var. Fakat, tarihin efsanevî karanlığı içinde, vehmedilen bir ışık arayan Rum'u ve Ermeni'yi kendi ana vatanından çıkaran Türk, hiç şüphesiz asılsız ve esassız bir Kürt ayrılığına tahammül ve müsaade etmez. Nitekim etmedi ve etmeyecektir.

⁸ Fındıkoğlu, a.g.m.

Anadolu'nun şark taraflarında millî kitle açıklama noktasından zahirî bir ayrılık vardır. Bu ayrılık esaslı bir şey midir, hakikaten bugünkü Anadolu Türkü'nden ayrı Kürt denen millî bir unsur var mıdır?... Anadolu'nun etnolojisi ile meşgul olan oryantalistlerin bu suale verdikleri cevaplar muhtelifdir. Evvela bunları sıralayalım:

1. Yunan tarihçilerinden “Strabon” ve “Khsofon” Kenânîler’de İran’daki Yunan esirlerinden naklen İran’da “Gurdî” adının bir nevi halk olduğunu belirsiz olarak kaydetmekte imiş. Halbuki İran tarihçileri bizi bu nevi halktan hiç haberdar etmiyorlar. Eğer böyle bir millet mevcut olsa idi, asıl onların bunu zikretmeleri lazımdı. Diğer taraftan İngiliz oryantalisti “Seyç” “Gürdî-Kürt” kelimesinin Kürtler arasında mevcut olmadığını söyleyerek bu noktayı kabul etmemektedir. Gerçek şu ki, Kürtler kendilerine “Kürt” denildiğinden habersizdir. Doğu Anadolu’yu tetkik edenler bunu bilirler.

2. Mes’ûdî ve Ebû İshak gibi bazı Arap tarihçiler Kürtler’in Arap olduklarını ileri sürüyorlar. Fakat bu tamamen sübjektif bir telakkidir. Daha ziyade dini bağlılık neticesidir. Doğu Anadolu’daki tekkeler, dergahlar bu anlayışı etrafa yayarlardı. Fakat Araplar ile Kürtler’in hiçbir münasebeti yoktur. Alman tarihçilerden Fritz dahi bunu kabul etmiyor. Gözlemlerimiz bize gösteriyor ki, bu anlayış Kürtler’in halk kitlesinde değil, dinî ve tasavvufî müesseselerde yaşamaktadır. Daha ziyade Van ve Hakkari’deki seyyidlik ve şeyhlik müesseselerinin propagandasıdır.

3. Acemce (Farsça) olarak Anadolu’daki Kürt feodallerin hayatına dair bir tarih yazan Bitlisli Şeref, *Şerefname*’sinde Kürtler’in İran ırkından olduğunu ve bunların İran’dan Dahhak’ın zulmünden kaçtığını söylüyor. Bu da Kürtçe ile Acemce arasında görünüşte ve basit münasebette doğan bir fikirdir. Tarih bize böyle bir göç göstermiyor. Böyle bir hicret vaki olsa idi, kitle halinde göç olduğu için bugünkü İranlılar’la Anadolu’daki Kürtler arasında maddî ve manevî bir yakınlık mevcut olması lazımdı. Halbuki Anadolu’daki Kürtler’in bir kısmı da İran’da Luristan’da yaşamaktadır. Şu halde başka bir köken aramak lazımdır.

4. Anadolu’da siyasî ve askerî bir teşekkül vücuda getiren Türkler’den evvel birçok Turanî kavimler vakit vakit İran’a, Anadolu’ya akın yapmışlardır. Nitekim Âsur tarihçileri bize gösteriyor ki; bugünkü Doğu Ana-

dolu'da ve İran'ın bir kısım arazisinde yerleşen, hatta "Lorhu" adlı bir hükümet bile kuran Turanî bir kavim vardı. Daha sonra Cengiz bu havaliyi istila ettikten sonra idarî kanunları gereğince muhtelif kabilelere birer reis tayin ediyor ve bu reislere "Kürt" diyordu. Anadolu'daki Kürtler'i tetkik eden Rus oryantalistlerinin hemen hepsi, bundan dolayı Lorhu Turan Hükümeti halkına Kürt-Kürd denildiğini kabul ediyorlar. Petrograd Akademisi de bu fikri kabul etmiştir.

Kürtler hakkında söylenen şahsî, sözlü güzel mütalaalar pek çoktur. Fakat bunlar içinde en ilmî ve tarihî olanları bunlardır. Bu dört anlayış içinde en çok ilmî ve güvenilir dördüncüsünü nazar-ı dikkate alacağız. Diyeceğiz ki; Kürtler Selçuklu ve Osmanlı Türkler'inden evvel Anadolu'ya gelen Turani kavimlerden biridir ve menşeen, ırken, ruhen kendilerinden sonra gelen Türkler'den ayrı bir unsur değildir. On-oniki asırdan beri Anadolu tarihinin akışı, Anadolu vatanının ve Anadolu Türkleri'nin teşekkül devresinde bu iki Turanî kavim müştereken çalışmıştır.

Diğer taraftan bir milleti millet yapan esas, o milletin geçirdiği müşterek tarih ve olaylar olduğuna ve Anadolu tarihinin teşekkülünde ve devamında da Kürtler'in ve Türkler'in aynı rolü oynadığına göre, bu hususta ilmen hiçbir ayrılık kabul edilemez. Aksakallı tarih bize bu hususu göstermektedir.

Millî İçtimaiyat Nokta-i Nazarından Türk-Kürt Vahdeti⁹

Tarih sahifeleri Kürt ile Türkler'in ayrı olmadığını ispat ettiği gibi, içtimai tetkikat da bu hakikati teyid eder. İlim nazarında Türk'ten ayrı bir Kürt yoktur ve olamaz.

"Geçenlerde bu sütunlarda neşrettiğimiz bir sohbette tarihen bir Kürt unsuru mevcut olmadığını, Turanî bir kavim parçasına sun'î bir "Kürt" ismi verildiğini en ünlü araştırmacıların düşüncelerine istinaden izah etmiş idik. Bu hakikati, uzak tarihin karanlık sahifelerinden çıkarmaktan daha kolay olan diğer yol vardır ki, o da mevcut sosyal realitenin araştırılmasıdır. Bu sohbetimizle de meseleyi bu noktadan tetkik etmek istiyoruz.

Bugünkü Türkiye'nin millî birliğini görünüşte bozar gibi görünen Kürtler, en ziyade memleketimizin şark kısımlarında, dağlık ve yaylala-

⁹ Fındıkoğlu, a.g.m.

rında yaşıyor. Bunların ayrı bir unsur, bir millet olması için millî sosyal gruplara ait kültürel farklılıklara sahip olması gerekir. Bilindiği gibi milletler birbirinden medeniyetleri ile değil, millî kültürleri ile ayrılırlar. Şu halde, Anadolu'daki Türk Milleti'nden ayrı bir Kürt Milleti'nin mevcut olması için böyle bir millî kültür bulunması lazımdır.

Millî sosyolojiye göre hars, muhtelif dalları bulunan bir ağaç köküne benzetilebilir. Bu kökten çoğalan dallar; hars'ın lisanî, dinî, edebî, ahlakî, bedî... birtakım şubeleridir. Millî teşekküller daima bu özelliklerle birbirlerinden ayrılırlar. Şu halde Şarkî Anadolu'nun halkı arasında görünüşteki ayrılıkla bu hususiyetlerin münasebetini aramak faideden boş değildir.

Kürtler'in bir lisanı vardır. Bu lisan ayrılığına, tarihe dayanarak şu düşünce ve görüş ortaya konabilir: Turan taraflarından Anadolu'ya hicret eden bu kavim, geçtiği yolda biraz durmuş, bu esnada hars'ı ve medeniyeti kuvvetli olan İran bu göçmenlere etki etmiştir. Kürt dilinin gösterdiği İranî renk bu suretle yorumlanabilir. Kürtçe'nin Farsça ile münasebeti görünüştedir. Hakikatte Kürtçe bozuk bir Türkçe'den başka bir şey değildir. Kürtçe kelimelerin sayısal olarak % 60 miktarının Türkçe olması, geri kalanının muhtelif Kafkas lisanlarının karışımından ibaret bulunması, pek azının Farsî Pehlevî lisanına aidiyeti bu hakikatin en büyük delilidir*. Diğer taraftan bu karışık dillerin yalnız Kürtler'e özgü olmadığı dikkate şayandır. Diyarbakır havalisinde millî içtimaiyat tetkikleri yapan Gökalp; Kürtler'in her şeyde Türk olduğunu, isimlerinin menşeleri Türkçe bulunduğu, karışık olarak Selçuk ve Osman Oğulları zamanında Anadolu'ya gelen Türk kabile ve aşiretlerinin sosyal etkileri neticesinde Kürtçe konuştuklarını, örf ve âdetlerde Türk olduklarını... söylüyor**. Muş, Bulanık ve Bitlis civarında tetkik yapan muhterem bir muallim arkadaşım, zahiren koyu Kürt görünen bu mıntıkada bütün köy isimlerinin (Hoşgeldi, Karaağıl, Karaçoban, Şeyhveren, Ergiren, Kavak... gibi) Türkçe olduğunu, Kürtçe konuşurken atasözlerinin aynen Türkçe söylendiğini gözlemiştir. Sonuç olarak, sosyal realite üzerinde yapılan gözlemler tarihin anlattığı hakikati tamamen teyid ve tasdik etmektedir.

* Ziya Gökalp ve Necmeddin Sadık Beyler'in vaktiyle neşrettikleri *İçtimaiyat Mecmuası*'nın beşinci ve altıncı nüshalarında buna ait ihşaî malumat vardır.

** Üstad'ın Diyarbakır'da neşrettiği (Küçük Mecmua)'ları okuyunuz.

Lisan yönü, hars'ın en maddî ve ehemmiyeti bir bakıma az bir kısmıdır. Asıl edebiyat, ahlak, güzel sanatlar... sahalarında söylenecek sözler, Kürt ayrılığının tamamen sahte ve yapay bir şey olduğunu gösteriyor. Vaktiyle "Jin" adlı gazete ve "Kürdistan" isimli bir mecmua neşreden içtimâî dalalete uğramış türediler, Kürt edebiyatı diye bir şey çıkarmışlar, mahiyetini zikrettiğimiz muhallet (karışık) dil ile Şarkî Anadolu halkı arasında söylenen masalları ve şiirleri neşretmişlerdi. Şekil itibariyle tamamen Türk ve tamamen Anadolu olan bu yazılmış şeyler ruh itibariyle de Türk'tür. Alman oryantalistlerinden Fritz bu hususta diyor ki; "Bu hikayelerin, bu şiirlerin, bu masalların Kürt'e, Kürtlüğe ait olarak gösterdiği bir şey yoktur. Esasen Kürt denen bir şey mevcut değildir. Konular beynelmilel Asya masallarının konusudur. Türkmen ve Tatar kabilelerinde de aynı konular aynı şekilde yaşamaktadır***. Zaten mütarekenin uğursuz günlerinde aramızda doğan cemiyet türedilerinin ortaya attığı Kürt ve Kürtlük kelimeleri, tercüman olmak istedikleri halk arasında meçhuldür. Şarkı Anadolu'yu görmüş ve gezmiş bir gözlemci sıfatıyla diyebilirim ki, sosyal realitede böyle bir ayrılık yoktur. Zaten Kürt kelimesinden ve bu kelimenin ilk nazarda ilgili olabileceği ayrılıktan asırların ihmali ve kayıtsızlığına maruz kalan o zavallı halk habersizdir. O daima, tarihin kendisine hediye ettiği toprak parçasını benimsemiş, her fırsatta müşterek düşmana karşı bütün Anadolu halkı ile beraber çarpışmıştır**.

Estetik araştırmaları da aynı hakikati gösteriyor. Mesele Şarkî Anadolu'nun millî bir hars merkezi olan Erzurum'un oyunları ile Kürt aşiretlerinin oyunları şekilde ve manada tamamen birbirinin aynıdır. Özet olarak primitif sanatın bütün görünüşlerinde samimi bir iştiraki her zaman görebiliyoruz.

Ahlakî hattı hareketler ve ameller sahasında da Türkler ve Kürtler'in birliğini ve iştirakini görüyoruz. Yalnız bu iştirak köylere aittir. Demek ki aradaki ahlak anlayışı ve davranış ayrılığı şehirlilik ve köylülük meselesi ile alakadardır. Bu nokta meselenin ruhunu teşkil eder. Dil hususunda da şe-

*** Türkçe'ye mütercem (Kürtler) adlı esere bakınız, s. 5-15.

* Bu celi hakikatleri sabık ve maslub Bitlis Mebusu bile *Vakit Gazetesi*'nde vaktiyle neşrettiği bir makalede herkesten evvel hararetle zikretmişti. Şu halde kendisinin Peyrev olmak istediği meşum isyan ve kan hareketini şahsi menfaatinden başka ne ile izah edebilirsiniz?...

hirlilik ve dağlılık münasebeti var. Bunun için Şarkî Anadolu'nun bütün şehirlerinde Türkçe hakimdir. Şehir ve kasaba merkezlerinden uzaklaştıkça Türkçe'nin, Acemce'nin, Moğolca'nın, Kafkas dillerinin karışımı olan Kürtçe lisanının konuşulduğu görülür. Millî bir kitle içinde bu gibi lisanî hadiselerle tesadüf etmek mümkündür. Dil birliği millî birlik için esas olmakla beraber, bir bakıma ikinci derecede bir öneme sahiptir. Mesela, Fransa'da Fransızca'dan başka Provensçe (Provinç), Baskça'nın konuşulma ve kullanılması gibi. Her şeyden evvel birlikte yaşayan insan topluluğunun müşterek tarihine ehemmiyet vermek lazımdır. Ve esas olan da şüphesiz budur. Bu esas kuvvetli olduğu nisbette tekamül, lisan birliğine yürüyecektir.

Dinî ayinler ve duygular için de aynı mütalaa ileri sürülebilir. Dinî kültürün kuvvetli surette yaşadığı merkezden uzak mıntikalardaki aşiretler ve köyler arasında hür bir din telakkisi peyda olur. Mesela, Bektaşilik bu neviden bir şeydir. Filhakika Şarkî Anadolu dağlarında, yaylalarında oturan seyyar ve sabit Kürt aşiretleri arasında Bektaşilik'in mevcut olduğu görülür. Fakat bu yalnız buraya özgü değildir. Anadolu'nun her tarafında temsilcileri (ulemayı rüsûm-usul alimleri) olan dini zihniyetin yaşadığı merkezlerden uzak mıntikalarda dini düşüncelerin gittikçe serbestleştiğini, ferdî bir mahiyet aldığını sosyolojik gözlemlerle anlamak güç bir şey değildir. Demek oluyor ki, İslâm dininin klasik kaidelerine karşı gösterilen gizli isyan hareketi, Şarkî Anadolu'nun mıntikalarına mahsus olmayıp, cemiyetin nispeten nüfusu az ve kültürü kuvvetsiz olan köşelerinde ortaya çıkan bir şeydir. Nitekim Bektaşilik cereyanlarını, Şarkî Anadolu'da olduğu gibi Orta ve Batı Anadolu'da da görüyoruz. Mesele haddizatında – Kürt ayrılığını Kürtler'in söylediği ve yetersiz olarak zannettiği gibi bir ayrılığa delalet edemez (gösteremez). Bu dinî içtimaiyata ait umumi bir cemiyet meselesidir.

Derin ve uzun birtakım sosyolojik araştırmalara şiddetli surette muhtaç olan Anadolu tarih ve içtimaiyatının umumi manzarası karşısında, aslı esası olmayan ve zihinde kurulmuş Kürt meselesiyle, uğursuz köle saltanatını ilişkili görüyoruz. Asırlardan beri başı İstanbul'da bulunan bu mikrop faaliyeti ile bütün Anadolu'yu istismar ve Anadolu milleti ile her suretle istihza eden yabancı köle kapıkulu idaresi bu itibarla suçlu ve günahkar bir mevkidedir. Memleketin hakiki kitlesine "Turk" dedi, akılsız Türkler dedi, "Kürt-Kurt" dedi, eğlendi ve alay etti, tam manasıyla dağdan gelip bağdakini kovdu. Bugün ise geldi, gitti, fakat eser ve iz bıraktı. İşte aslı esası olmayan zihinde kurulmuş Kürtlük, bu uğursuzluklar izlerinden biridir.

Demek oluyor ki, bugün cemiyetimiz içinde ortaya çıkan menfi hareketlerin bütün nedenler ve motivleri ilim gözüyle, dünün fena ve yabancı idaresinde gizlidir. İlmene, tarihen ve cemiyeten bir bütün, bir birlik olan Anadolu'ya hakiki ve millî şuurunu vermek lazımdır. Millî geri dönüşler ve isyanlar hep bu şuuruzluktan çıkıyor. Dünün fena ve yabancı idaresinin mekanizmasını Cumhuriyet idaresi tamamen değiştirmek suretiyle, o gizli nedenleri ve etkileri ortadan kaldırabilir. Bunun için cumhuriyet idaresinin gösterdiği sosyal, iktisadi faaliyetler yanında ilmi ve irfani faaliyetin de yer alması, genç Anadolu'da şiddetli bir telkin ve temsil kuvvetini haiz millî bir terbiye ve tedris cihazının terbiye edilmesi lazımdır. Hiç şüphesiz bu tanzim işi yapılacak, sonuçta, memlekete ve halka layık olduğu hakiki kıymet verildikçe ve samimi sevgi gösterildikçe ilmin, tarihin tayin ettiği hareket ve dalâletler kökünden giderilecektir. Bu amaç gerçekleşince, elimizde bu maarif siyasetinin bilhassa tatbiki elzem bir sahnesi olan Şarkî Anadolu mıntıkasının iktisadî ve harsî bir merkeze, bir "site"ye malik olduğu düşünülecek olursa, Anadolu tarihinde gerek Selçuklular, gerek Osmanlılar zamanında bu yönden öneme sahip olan Erzurum'un maarif müesseselerine hususi bir ehemmiyet atfı icabeder. Almanya, Fransa gibi tek terbiye ve ahlak, tek fikir, bir Anadolu, bir Türkiye görürüz. Bunun için memleket gençlerinin, memleket münevverlerinin kendi üzerlerine düşen millî içtimaî vazifeleri müdrik olmaları lazımdır. Bu lüzum temin edildikten sonra müsterih olabiliriz. Gençler ve münevverler, vazife başına...".*

1.3. Kürt Gerçeği

Ortadoğu, Türkiye Cumhuriyeti Devleti ve hatta Türklük alemi için bir Kürt meselesinin olduğu doğrudur. Ancak, Kürt gerçeği ile Kürt meselesi birbirinden ayrı olgulardır. Çünkü, Kürt gerçeği kavramı bir ayrılığı, Kürt meselesi kavramı ise var olan bir problemin çözümünü ifade etmektedir.

Gerçekte Kürt meselesi Doğu Anadolu'nun kötü kaderi ile ilişkin olarak ele alınmalıdır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin ilk çağlarda farklı milletlerin arenası olması adı geçen bölgeyi bir milletler mozaığı haline getirmişti. Ancak bugün böyle bir mozaikten söz etmek mümkün değildir. Zira bin yıldır Türkleşen ve İslâmlaşan bir bölgede başka bir ırk ve kültür aramak abesle iştigalden başka bir şey değildir.

*Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu'nun bu iki makalesi Türkçe latin harfler ile ilk defa yayınlanmaktadır (M.S. Doğan).

Tarihî varlık alanı olarak bölgenin tarihini ikiye ayırmak mümkündür:

1. Türkler'in bölgeye gelmesinden önceki milletlerin tarihi
2. Türkler'in hakimiyet asırları.

Diğer bir ayırımla da;

1. Bölgenin İslâmlaşmasından önceki tarihi
2. İslâm asırları.

Bölge tarihini oluşturan ırklar ve bunlardan doğma milletler pek çoktur. Bölgenin ilk sakinleri arasında Etiler'i ve Sümerler'i (M.Ö. 4000) görüyoruz. Daha sonra M.Ö. 3000 yıllarında Akkadlar, Amurrular, Geldanîler, Elâmlar Mezopotamya'nın ortasına ve güneyine yerleşirler. M.Ö. 2000 yıllarında bugünkü Türkiye'nin Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin ilk sakinlerinin Etiler, Hurriler ve Urartular'ın olduğunu görüyoruz. Medler'in ve Persler'in bölgeye gelişi ve hakimiyetleri ise daha sonralarıdır (M.Ö. VII. yy – 559 ve sonraları)¹⁰.

Yukarıda adlarını saydığımız milletlerden Etiler, Sümerler, Hurriler ve Urartular'ın Orta Asya kökenli oldukları ve Turan ırkından türemiş oldukları tarihçilerin üzerinde ittifak ettikleri bir husustur. Aynı şekilde Akkadlar, Amurrular, Geldanîler, Asurlular, Babiller, Kasitler, Fenikeliler, İbraniler ve Araplar Sami Irkı'nı meydana getirirler. Elamlar'ın ise Sümerler'le aynı dil ve geleneklere sahip olduğu bilinmektedir. Med ve Persler ve daha sonraki şubeleri bölgedeki Hind-Aryan (Ari) ırkın temsilcileridir.

Adı geçen bölge daha sonra İskender ve Roma İmparatorluklarının hakimiyetine girer. Bölgenin İslâmlaşma süreci VIII. yüzyılın sonuna doğru tamamlanmıştır. Artık bu dönemden sonra bugün Kürdistan adı ile sınırları çizilen bölge Müslüman Araplar'ın, Müslüman İranlılar'ın ve Müslüman Türkler'in hakimiyet sürdüğü alan olur. Ancak bölgenin çoğunluğunun İslâmlaşması yanında bazı topluluk ve milletlerin İslâm dışında kaldıklarını görüyoruz. Bunların en önemlileri Hint-Avrupa ırkına mensup olan Ermeniler ve Süryaniler'dir.

Ermeniler bugün Güney Kafkasya'da yaşamakla birlikte, Kafkasya ırklarından değil, Ari (Hint-Avrupa) ırklarındandırlar.

¹⁰ "Dünya Halkları ve Dinleri", *Memo Larousse*, C: II.

Ortaçağ'da iki Ermeni krallığı vardı: Biri bugünkü Ermenistan'la Van Gölü bölgesinde, diğeri de "Küçük Ermenistan" denilen Kilikya'da bulunuyordu. Birincisine Selçuklu Türkleri son vermiştir (1080). İkincisi de XIII. yüzyıla kadar yaşadktan sonra Memluk Türklerince ortadan kaldırılmıştır.

Ermenistan'ın bugünkü toprakları, Selçuklular devrinde Türkleştirilmiş, Anadolu gibi bir Türk ülkesi haline getirilmiştir. Osmanlılar döneminde ise burası Osmanlılar'la İran arasında uzun çarpışmalara sahne oldu. 1897'de Erivan (Revan) şehrinin nüfusunun % 52'sini Türkler teşkil etmekteydi. 1932 yılı sayımında bu oran % 6.3'e düşmüştür¹¹. Bu durum Ruslar'ın asimilasyon politikası üzerinde açık bir fikir vermeye yeter.

XIX. yüzyıl son yarısına kadar Osmanlı'ya en sadık millet (millet-i sadıka) olan Ermeniler bu zamandan sonra Ruslar ve İngilizler'in tahrik ve teşvikiyle Osmanlı Türk Devleti'ne başkaldırdılar. Anadolu'nun doğusunda az çok önemli bir azınlık, oldukları yerlerde, isyana, eşkıyalığa kalkıştılar. Geniş dış yardımlarla desteklenen bu başkaldırmalara karşı Osmanlı Devleti'nce alınan tedbirler arasında bölgedeki Ermenileri zorunlu göçe tabi tutmak en radikal olanıdır.

Birinci Dünya Savaşı'nı fırsat bilen Ermeniler, Ruslar'a yardım etmek için Türkiye'ye karşı ayaklandılarsa da hükümet çoğunu Arap ülkelerine gönderdi. Millî mücadele sırasında Türk ve Kürt köylerine saldıran, yağmalayan, çoluk-çocuk demeden öldüren, İslâm kadınlarının namus ve iffetine tecavüz eden Ermeniler'i Kazım Karabekir komutasındaki kuvvetler bozguna uğratarak, bugünkü sınırlarımızı çizdiler. Bunun üzerine, Anadolu'daki Ermeniler toplu halde bugünkü Ermenistan'a, Avrupa'ya, Amerika'ya göç etmişlerdir.

Bu söylediklerimizle amacımız bir Ermeni tarihi yazmak değildi. Esas vurgulamak istediğimiz nokta, tehcirden kurtulmak için İslâmlaşan Ermeni dönemlerinin durumudur. Başlangıçta samimi müslüman olanlarına herhangi bir sözümüz yoktur. Ancak, zaman içinde küçülen ve gizlilerin açığa çıktığı bir dünyada dedelerinin Ermeni olduğunu öğrenen, üstelik İslâm'a ve Türk kültürüne yabancılaşan Ermeni asıllı gençlerin bugün PKK'nın saflarında yer aldığı bir gerçektir. Bugün PKK terörünün yoğunlukta bulunduğu ve halk tarafından desteklenir görüldüğü bölgelerde nüfus kayıtları

¹¹ *Yeni Hayat Ansiklopedisi*, "Ermenistan" md., C: III.

araştırıldığında tespit ettiğimiz bu husus açıkça görülecektir. Yine nüfus kayıtlarına dayanarak yaptığımız diğer bir araştırma da bu göçler esnasında bölgede alıkonan çocukların veya müslümanlarla evlenen kadınların durumudur. “Her doğan İslâm fitratı üzerine doğar” hadisine dayanarak bazı Ermeni çocuklarının alı konması veya aileleri tarafından müslüman ailelerin yanında bırakılması aslında devletin izni dahilinde değildi. Resmi makamlardan bu durum gizlenmiş ve müslüman aileden doğmuş gibi nüfus kayıtlarına geçirilmiştir. Ancak, bu tür nüfus kayıtlarına dikkat edilecek olursa, böylelerinin çarpı işaretli olduğu görülecektir. İşte bu çocukların veya kadınların torunları zaman içerisinde kendilerinin Ermeni kanı taşıdıklarını öğrenmeleri PKK yanında veya PKK militanı olmalarına neden olmaktadır.

Türkiye için Ermeni meselesinin diğer bir yönünü de dıştaki Ermeniler meydana getirmektedir. Bugün için Türkiye Devleti sınırları içerisinde bir Ermeni problemi yoktur. Ancak, Ermeniler’in büyük ideali olan Ermenistan İmparatorluğu Giresun ve Sivas dahil olmak üzere bütün Doğu Anadolu’yu kapsamaktadır. Mevcut şartlarda bunu gerçekleştirmenin imkanı yoktur. Bu durumda uygulanan politika Türkiye üzerinde hesabı bulunan komşu devletler ve emperyalist devletlerin destek ve kışkırtması ile bir Kürt problemi; Kürt ayrılığı olgusunu gerçekleştirme çabaları olmaktadır. ASALA metodu ile gerçekleştirilemeyen bu olgu, ASALA’nın görevini üstlenen PKK vasıtasıyla gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Ölü veya diri yakalanan PKK militanlarının önemli bir kısmının sünnetsiz olması da bu iddiamızı doğrulamaktadır. Amaç, güçlü bir Türk Devleti’nin koparılamayan; güçlü bir Türk Devleti var olduğu sürece gerçekleşmesi imkansız olan “Büyük Ermenistan”ı zayıf ve güçsüz bir Kürt Devleti vasıtasıyla kurmaktır.

1.4. Milletleri Birbirinden Ayırmada Kullanılan Ölçüler

Yukarıdaki iddialar tarihî varlık alanını ilgilendiren; sosyal olay ve olguları ifade eden bazı gerçekleri içermektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu’nun tarihi de bu gerçekler vasıtasıyla çizilir.

Ferdin şahsiyetinin hayat boyu sosyalleşme süreci içerisinde olduğu gibi, milletlerin şahsiyetleri de tarihleri içerisinde oluşur. Şahsiyetin doğuştan ve sonradan kazanılan özelliklerle bir bütün teşkil ettiği varsayıldığında, milletler için ırkın ve kültürün önemi de vurgulanmış olur.

Kürtler'e bir ırk tayini için gayret sarfedenlerin çoğunun gerçekte Kürt kökenli olmaması emperyalist güçlerin Türkiye ve Kürtler üzerindeki hesaplarını açık bir şekilde ifade etmektedir. Hatta Kürt kökenli kişilerin, bu konudaki görüş ve düşünceleri bunların hoşuna gitmediği için kendi toplumlarına ihanetle suçlandığını görüyoruz. Mesela, Minorski'nin "Kürtler" adlı eserinin 25. sayfasındaki dipnotta Şeyh İdris-i Bitlisî bu ithama maruz kalmaktadır. "Bazı Kürt bilim adamları ve Kürtler'in bir bölümünün gözünde Şeyh İdris, yalnızca Osmanlılar'ın çıkarlarını göz önünde tutarak çalışmış ve kendi ulusuna ihanet etmiştir. Kürdistan'ın bütünüyle işgalinde çok önemli bir rol oynamıştır..."¹² denilmektedir. Benzer ithamlar ve suçlamalar Ziya Gökalp ve M. Şerif Fırat için de yapılmaktadır. Hatta M. Şerif Fırat, Kürtler'in özbeöz Türk olduklarını savunduğu için öldürülmüştür¹³.

Kürtler'in soyu Türk'ten başka her ırka yamanırken birçok zorlamalar yapılmaktadır. Ortaya çıkan hakikatleri tevil edebilmek için hiçbir belge gösterilmeden şahsî kanaat ve görüşlere başvurulmaktadır. Bu durumu yurkarda Dr. Fritz'in aktardığımız görüş ve düşüncelerinde açıkça gördüğümüz gibi Minorski'nin "Kürtler"inde de görmekteyiz: (ki bu güneydekilerin başka kavimlerle karışmış ve doğrudan doğruya "Med"lerin torunları oldukları görüşündeyim)¹⁴ denilmektedir.

Tarih inanırlılığını ve güvenilirliğini kesin belgelere dayandırmak zordur. Belgelere ve gerçek fenomenlere dayalı olarak olaylar sebep-sonuç ilişkisi içerisinde açıklanırlar, yorumlanırlar. Şahsî kanaatlerle tarih yazılamaz; var olmayan bir millet yaratılamaz.

M.Ö. 4000 yıllarından bu yana Turan kavimlerinin hakimiyeti altında bulunan bir bölgenin tarihini bu milletleri yok farzederek açıklamak mümkün değildir. Bölge halkının bütünü tek bir ırka mensup kabul etmek de mümkün değildir. Bu nedenle, belli bir bölgedeki farklı halklara tek bir ad vererek bir millet ve bir devlet oluşturmak bugünün sakıncalarının yarın da devam edeceği anlamına gelir. Varsayalım Türkiye Cumhuriyeti Devleti

¹² Minorski, *Kürtler*, Komal Yayınları, İstanbul 1977, s. 25.

¹³ Cemal Gürsel, *Doğu İleri ve Varto Tarihi'ne Sunuş*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1983, XIII-XV.

¹⁴ Minorski, *a.g.e.*, s. 17.

ezilerek böyle bir devlet kurulmuş olsun. Böyle bir devlette acaba hangi ırk hangi oranda temsil edilecektir. Bu ırklara mensup halklar da ileride bağımsız devlet olabilmek için harekete geçmeyecekler midir? Bugün bu insanları Türk'ten ayırmak için gayret sarfedenler ileride onları da birbirinden ayırmak istemeyecekler midir? Hatta onları aşiretler halinde birbirleri ile çatıştırmayacak mıdır?

Kürtler'in ırk problemini tayinde kullanılan ölçülerin tarafsız olmadığı ortadadır. Birtakım yakıştırmalardan öteye geçmeyen açıklamalarla bir ırk tayini mümkün değildir. Üstelik Kürtler'in Türklüğü diğer ırklara mensubiyetinden daha fazla akla yakın ve belgelerin desteklediği bir olgudur. Dr.Fritz'in şahsi kanaatlerini göz önüne almadan iddia ettiği hususlardan bunu çıkarabiliriz. Sonuç olarak, Kürtler'in dedelerinin Eti-Lohodo Devleti'nin kurucuları olan Hurriler olduğu hükmüne varabiliriz.

Kürtler'in atalarının Hind-Avrupaî bir ırktan gelmediğinin en büyük delili de bu dillerde “Kürt” kelimesinin bulunmamasıdır. Dr. Fritz'in de kabul ettiği gibi “Kürt” kelimesi Türkçe'den başka hiçbir dilde aynı harf ve aksanla bulunmamaktadır¹⁵. Aynı şekilde “... Macar ilim adamlarına göre “Kürt” bir Türk boyunun adıdır. 1300 yıl önce Ortaasya'da yaşayan ve oradan ayrılarak tâ Macaristan'a ulaşan Turanî bir gruptur. Nitekim Eleges'de bulunan “Kürt hakanı Alp Urungu”nun – anıt mezarı bunun en açık delilidir. “Kürt” olarak nitelenen bu Türk boyunun ne Guttiler ile, ne de Karduklar ile ilgisi vardır”¹⁶.

“... Bazıları Doğu ve Güneydoğu Anadolu'muzda yaşayan herkesi, sanki tarih boyunca hep “Kürtçe” konuşan kimseler gibi göstermeye çalışıyorlar. Onlara bakılırsa bütün Şark, 5000 yıldan beri “Kürdistan”dır. Oysa ... Tarih boyunca “Kürtçe” konuşulduğuna ve konuşan kavme dair en küçük bir belge yoktur. Ne tablet, ne mezar taşı, ne de başka bir kayıt. Kaldı ki içinde “Kürt” kelimesi geçen tek belge, Yenisey'de bulunan anıt-mezardır. Bu mezarın kitabesi Türkçe olup Gök-Türk alfabesiyle yazılmıştır. O kitabede “Kürt” diye anılan boy Turanî olup Türk soyundan gelmektedir”¹⁷.

¹⁵ Fritz, *a.g.e.*, s. 17.

¹⁶ Ahmet Kabaklı, *Güneydoğu Yakından*, Azerbaycan Kültür Derneği Yayınları, Ankara 1990, s. 45.

¹⁷ Kabaklı, *a.g.e.*, s. 45-46.

Bir sosyal grubun kökenini tayinde kullanılan bir ölçü de “dil”dir. Aslında Kürt-Türk ayrılığını ifade etmek için en fazla üzerinde durulan, Kürtçe diye ayrı bir dilin mevcut olduğu hususudur. Var olduğu iddia edilen böyle bir dilin kelime dökümünü Dr. Fritz, Petersburg Akademisi tarafından yaptırılan sözlükten yukarıda aktarmış idi. Bu dökümde ortaya çıkan gerçeği Dr. Fritz gizlemeye çalışmakta ise de Proto-Türkçe’den 3080 kelimenin Kürtler’e nasıl geçtiğini açıklamamaktadır. Burada dikkat edilecek husus kelimelerin Proto-Türkçe olmasıdır. Zira İslâmlaşma dönemine ait Arapça ve Farsça kelimelerin Kürtler’in kökenini tayinde herhangi bir değeri yoktur. “Doğu bölgemizde bilhassa “Fars emperyalizmi” çok etkili olmuş ve menfi âmiller bu istilacılığın işini kolaylaştırmıştır... Farsça’nın etkisiyle “kıрма bir ağız” doğmuş, Doğu’da Türkmen halkları hem dilleri, hem ruhları ile devlete yabancılaştırılarak “Şah ve İran hayranlığı” almış yürümüştür”¹⁸. Arapça’nın etkisi ise bütün İslâm toplumları için söz konusudur. En basit örneğini bizim bu çalışmada kullandığımız dilde görmek mümkündür.

İnsan, bir sosyal grup içerisinde sosyo-kültürel şahsiyeti ile yer alır. Şahsiyet bir yandan biyolojik kökenli olduğu gibi diğer yandan da kültür damgalıdır. Örf, âdet, töre, ahlak, hukuk ve din millî kültürün görünümleridir. Bin yıla yakın bir zaman sürecinde İslâm-Türk kültürünün şekillendirdiği Anadolu’yu herhalde bölmenin en güç yanı da buradadır. Aynı kültüre mensup iki devleti acaba hangi mantık kabul eder. Mantık kabul etse bile davulu, zurnayı, halayı, camiyi nasıl ayrı ayrı kullanacağız. Bunları da ayırdığımızı varsayalım; mezarlıklarda koyun-koyuna, kucak-kucağa yatan şehitleri de mi ayırmak zorunda kalacağız?

2. Türk-Kürt Yabancılaşması Var Mıdır?

2.1. Yabancılaşma Olgusu

Türk-Kürt yabancılaşması olgusunun mevcut olup-olmadığını test edebilmek için “yabancılaşma olgusu”nun açıklanması gerekmektedir.

“Yabancılaşma” sanayileşme olgusunun sosyoloji literatürüne kazandırdığı bir kavramdır. Ortaçağ feodal toplum yapısının değişmesi, aydınlanma çağı ile ortaya çıkan eskinin zihniyetine karşı tepkiler, bilimin gerçekleştirildiği teknoloji ve bunun diğer bir ifadesi olan sanayileşme olgusu,

¹⁸ Kabaklı, *a.g.e.*, s. 45.

kudretsizlik, anlamsızlık, normsuzluk, soyutlama ve kendine yabancılaşma şeklinde ifade edilen “yabancılaşma olgusu”nu gündeme getirir. Diğer bir ifade ile yabancılaşma; bireyin toplumun değerlerine, çevresine karşı ilgisinin yok olması, dünyaya karşı içine dönük bir tutumun elde edilmesi anlamına gelir¹⁹. Bu anlamda yabancılaşma psikolojik bir yapıyı ifade eder. Sosyoloji yönünden yabancılaşma, kişinin mensubu bulunduğu gruba karşı olan husumeti nedeni ile mensubu bulunduğu küçük grup ile tam bir bütünleşme içine girmektedir²⁰. Bu şekilde oluşan yeni grup ana bütünden ayrılır ve içinde ayrıldığı ana gruba ters düşer ve karşı tavır alır.

Yabancılaşma kavramı, mevcut bir varlıktan (objeden) uzaklaşmayı ifade eder. Ferdin objelere karşı eğilimini belirleyen birçok faktör mevcuttur. Bunlardan bir kısmı şahıs olarak insandan, bir kısmı da dış objelerden çıkar. Objeler de insanın istek, arzu ve ihtiyaçlarını uyarması durumuna göre yaklaşma ve uzaklaşma objeleri olarak ikiye ayrılır. İnsana haz veren objeler yaklaşma objeleri, elem veren objeler ise uzaklaşma objeleridir. İnsan kendisine haz veren, hoşlandığı ve sevdiği objeleri algılamaktan mutlu olur. İstek, arzu ve ihtiyaçlarını tatmin eden objeleri algılamaktan, onlarla birlikte olmaktan haz duyar, onlarla bütünleşir. Aksi durumda onlardan uzaklaşır ve yabancılaşır; objelere ait aidiyet duyguları ortadan kalkar, sevgi ve aşk duyguları nefrete dönüşür.

“İnsan tab’an medenidir” diyor İbn Haldun. Mekan yakınlığı, soy birliği, ortak inanç ve değerler, ortak menfaatler insanların bir araya gelmelerini ve sosyal gruplar oluşturmalarını sağlar. Diğer bir anlatımla, fertlerin birbirlerine uzaklık veya yakınlık derecesini ve bir grup oluşturmalarını sağlayan bir takım yapılar vardır. Bunları şematik olarak şu şekilde gösterebiliriz²¹:

¹⁹ Sulhi Dönmezer, *Sosyoloji*, 6. Baskı, Savaş Yayınları, Ankara 1983, s. 202.

²⁰ Sulhi Dönmezer, *a.g.e.*, s. 202.

²¹ Zeki Arslantürk, *Sosyolojiye Giriş*, Bolu 1992, s. 13.

İNANÇ VE TUTUMLAR DİN DİNİ CEMAATLER		
BİRLİKLER PARTİLER SENDİKALAR		ÖRGÜT VE GRUPLAR
DÜNYA ASYA-AVRUPA TÜRKİYE-COĞRAFI BÖLGELER ŞEHİR-KASABA BELDE-KÖY	AİLE SOY-SOP MİLLET İNSANLIK	MESLEK VE EKONOMİ İNSAN VE ÇEVRE

Şu halde, cemiyetin mevcut olabilmesi için benzerlik kadar farklılıkların da olması tabiidir. Fertleri ve toplumları birbirine benzer kılan özellikler arasında en önemlisi Kültür birliğidir. Aynı kültüre sahip insan toplulukları her ne kadar birbirlerinden farklı bir takım özelliklere sahip olsalar da kültür birliği onları benzer tutum ve davranışlara sevkeder. Kısaca, aynı kültüre mensup şahısların istek, arzu, ihtiyaç ve amaçları, hedeflerinin aşağı yukarı aynı olması, fizikî ve sosyal çevrelerinin birbirine benzemesi, aynı öğrenme tecrübelerine sahip olmaları dolayısıyla zihnî (kognitif) dünyalarında bir birlik meydana gelir²².

Demek ki yabancılaşma olgusu, sosyal bütünleşme ve sosyal çözülme ile ilişkili bir olgudur.

Çözülmede bir bütünün parçaları arasındaki bağların gevşemesi, kapsamı; dayanışmanın, birliğin, dengenin bozulması olgusu yatar²³. Sosyolojik anlamda bu bütün toplumdur. Toplum az veya çok, sürekli, belli bir hedef ve amaca ulaşmak için organize olmuş insanlardan meydana gelmiş sosyal gruptur²⁴. Bir sosyal grup içerisinde tek tek üyelerin bir takım hedef ve gayeleri olduğu gibi ortak hedef ve gayeleri; ülküleri onları bir bütün teşkil edecek duruma getirir. Bu aşamada insanlar birer yığın olmaktan çıkarlar; birlik, dayanışma ve denge süreçleri vasıtasıyla bir bütün teşkil

²² David Krech-R.s. Grutchfield-Ballachey, *Cemiyeti İçinde Fert*, (Çev. Mümtaz Turhan), M.E.B. Devlet Kitapları, İstanbul 1970, s. 47.

²³ Mahmut Tezcan, *Sosyolojiye Giriş*, Ankara 1991, s. 162-167.

²⁴ Jakobus Wössner, *Soziologie*, Verlag Herman Böhlau Nachf., Wien-Köln-Graz, s. 161.

ederler. Diğer bir ifade ile üyeler birlikte mensubiyet duygusu ile bir şuur elde ederler; ferdi şuur grup şuurunda birleşir ve bir bütün meydana getirir. Bu anlamda mikro düzeyde sosyal grup modeli aile, makro düzeyde ise millet olarak karşımıza çıkmaktadır²⁵.

Ele aldığımız konu açısından aile ve millet sosyal grup ve sosyal müesseseleri önem arz etmektedir. Zira Anadolu ailesini bir Türk-Kürt ailesi diye ayırmak mümkün değildir. Bin yıllık Türkleşen ve İslâmlaşan Anadolu'da ailesinde Kürt bulunmayan bir Türk veya ailesinde bir Türk bulunmayan bir Kürt aile mevcut değildir. Anadolu ailesi hiçbir zaman ırkî temellere göre kurulmamıştır. Bunun nedeni de böyle bir meseleleri olmadığı gibi kendilerini Türk Milleti'nin dışında ayrı bir millet olarak algılamamış olmalarıdır.

Toplumda en küçük birim veya hücre ailedir. Millet ise aile hücrelerinden meydana gelen bir organizma, bir bütündür. Bu bütünün çimentosu da kültürdür²⁶. Asırlar içerisinde teşekkül eden Kürt-İslâm Kültürü'nü yok etmedikten sonra Anadolu'da ayrı ayrı milletlerin varlığından söz etmek hayalden başka bir şey ifade etmeyecektir. Ancak meselenin düğümlendiği nokta burada bulunmaktadır. Nesiller Türk-İslâm Kültürü'ne; Türk ailesine ve Türk Milleti'ne yabancılaşır veya yabancılaştırılırsa ne olacaktır?

2.2. Milli Devlet Olma Sürecinde Aksamalar

İmparatorluklar birer milletler mozaiği karakteri taşırlar. Aynı hüküm Osmanlı İmparatorluğu için de geçerlidir. Osmanlı İmparatorluğu'nda millet-i hakime Türk Milleti'dir. İmparatorluğun çöküşü ve Milli Mücadele sonucunda (her ne kadar Misak-ı Milli sınırlarını tam kapsamasa da) yeni Türk devleti kurulur. Türkiye Cumhuriyeti'nde Lozan Antlaşması ile kabul edilen azınlıklar (Ermeni, Rum, Yahudi ve Süryaniler) dışında devletin tebaası bir bütün kabul edilmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılması ile yerine kurulan yeni Türk Devleti milletleşme sürecinde üç engel ile karşılaşmıştır:

²⁵ Ulrich Planck, *Soziale Gruppen im Vorderen Orient, Sonderdruck aus "Beitrage Zur Kulturgeographie des Islamischen Orients"*, Marburg/Lahn 1979.

²⁶ Mustafa Erkal, *Sosyoloji*, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 1987, s. 77.

- a. İmparatorluk (ümme) mentalitesinden millet şuuruna geçişin sağlanması,
- b. Farklı medeniyet ve kültür çevrelerinde yaşayan Türk unsurlarının kültürel bütünlüğünün sağlanması,
- c. Tür toplumunun tarih sahnesine çıktığı zamanlardan beri kazanmış olduğu kültür ve medeniyet değerlerini, çağın ilerleyen itici güçleriyle yeni sentezler meydana getirmek suretiyle kalkınmayı gerçekleştirmek.

Batı ve Doğu toplumları tarihî gelişmelerini kendi kültür ve değerler sisteminin yönlendirdiği biçimde tamamlamışlardır. “Klan”dan İmparatorluğa kadar insanlığın geçirmiş olduğu evrim bazı belirleyici özellikler dışında Doğu ve Batı toplumlarında ortak bir paydada birleşebilmektedir. Ayrıca Batı ülkeleri, özellikle İngiltere ve Fransa bundan yaklaşık beş yüz yıl önce “millet olma sürecini” sosyolojik anlamda ele almış, bilimin, parlamenterist sistemin, kişi hak ve hürriyetlerinin yeni bir değerlendirmesini yapmak suretiyle millî yapıyı güçlendirmişlerdir. Rönesans ve Reform hareketleriyle aydınlanma çağı bilim ve teknoloji alanında hızlı ve başdöndürücü ilerlemeler sağlamıştır. Max Weber’in belirttiği üzere; “Sanat ve estetik değerleri, ilmî araştırma metot ve teknikleri, parlamenterist sistemi, hukuk düzeni, hatta iktisadî modeliyle (kapitalizm) Batı’nın malı olan yeni bir dünya yaratmıştır”²⁷.

Türk toplumu, imparatorluktan “millet olma” merhalesine geçerken, bu süreci hem geç başlatmış olması, hem de sosyolojik anlamda belirleyici ve hızlandırıcı alınmaması sebebiyle istenilen doyum noktasına ulaşamamıştır. Bu yüzden sosyal yapının dokusu zayıflamış, dış tesirlere karşı direnci kırılmıştır²⁸.

Yukarıda saydığımız güçlülere rağmen Millî Mücadele sonucunda düşmana karşı oluşan millî birlik ruhu başlangıçta yeni Türk devleti için en önemli avantaj idi. Ancak vatan topraklarının işgalden kurtarılması ve siyasî birlik kurulmasından hemen sonra bu ruh yoğunluğunu kaybetmiş veya diğer meselelerin çözümünde bir temel yapılamamıştır. Hatta başlangıçta Atatürk’ün Türk Devleti’nin temelini yerleştirmeye çalıştığı Türk

²⁷ Orhan Türkdoğan, *Değişme-Kültür ve Sosyal Çözülme*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1988, s. 7-8.

²⁸ Türkdoğan, *a.g.e.*, s. 8.

Kültürü yerine Latin ve Yunan (Helen) kültürü ikame edilmeye çalışılmıştır. Kültürde hümanizma akımı adı verilen bu ideoloji, 1940-1950'ler arasında, aynı zamanda Kemalist İdeoloji'nin "dallarını-budaklarını" da kesmek suretiyle ona yeni biçim vermeye çalışmıştır. Militarist laiklik bu dönemde uygulama alanına aktarılmıştır. Kemalizm'in, "din-devlet" ayırımı ilkesi, bu kadronun elinde Tanrı tanımazlığa döndürülmüş, bir hümanist ütopya için dinî hayat devre dışı bırakılmıştır. İnkılap, öz evladını bir Frankeştayn canavarı gibi bu dönemde yemeye başlamıştır... Tanrı tanımazlar, Tanrı'nın yarattığını bir fetiş haline getiriyorlardı²⁹.

Toplumumuz, 200 yılı aşan bir süreden beri helezonlu diyebileceğimiz bir değişim süreci içine girmiştir. Bazen bu değişimler durulup arınma imkanı bulmadan yeniden değişimin labirentleri içine itilmiştir. Bazen de değişimin sürekliliği ve şiddetinden ötürü bir yelpaze gibi olaylar üst üste kapanmıştır. Bu durum, isabet ettiği değişme dilimlerine göre dünya görüşü, hayat tarzı ve inanç sistemleri birbirinden farklı nesillerin yetişmesine sebep olmuştur... Tanzimat, Meşrutiyet, Cumhuriyet ve "kültürde hümanizma" diye belirleyebileceğimiz bu dönemler kendine özgü kişilik ve karakter yapısı oluşturmuşlardır. Bunların en trajiği, 1923-1950'liler arasında tekabül eden çok kısa süre içinde birbiriyle çelişkili durumda olan ikili (dubleks) kişiliğe sahip nesilleri yetiştirmiş olmamızdır. Günümüz sosyal psikolojisi göstermiştir ki, kognisyonlarımızın (algı faaliyetlerimizin) farklılığı, ferdin şahsiyet yapısı (idiomu) kadar kültür sahalarının birbirine benzemeyişinden de kaynaklanmaktadır. Cumhuriyet'in başlangıcında (1923-1938) millî özelliklere ve tarihi kişilere yönelik şuurlu bir kültürleşme süreci, Atatürk'ün ölümünden sonra hem karşıt Atatürkçü "millî yörüngesinden" saptırılarak Yunan-Latin köklere kaydırılmasına yol açmıştır. Devletin bu amaçla mobilize edilmesi, kültür ve eğitim hayatının başdöndürücü bir hızla yeniden teşkilatlandırılması, hatta Köy Enstitüleri modeli ile bu felsefenin köylere kadar yansması Atatürk'ün "millî devlet modeli"nin Türk toplumunda gerçekleşmesine engel teşkil etmiştir³⁰.

Millî devletin temelinde millî kültür bulunur. Bu devletin üyeleri bu temele dayanarak ortak şuur elde ederler. Millî devlette, tek tek biz duygu-

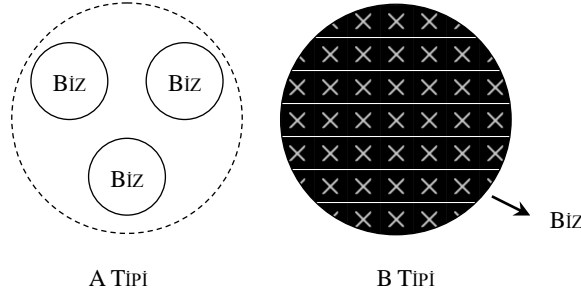
²⁹ Türkdogan, *a.g.e.*, s. 17.

³⁰ Türkdogan, *a.g.e.*, s. 19-20.

sunu sahip zümreler, etnik gruplar yerine, ana grup (topyekûn halk) içinde ben ve biz duygusuna sahip kişiler, fertler mevcuttur.

Bugünkü Türkiye’de, ferdiyetçi sosyal yapıya şiddetle ihtiyacımız vardır. Zira Türkiye’nin bugünkü doğu probleminin temelinde zümre ve aşiret toplumunda millî bir bütün teşkil edecek şekilde ben ve biz duygusuna sahip toplum yapısına geçememe olgusu yatmaktadır. Bu iki sosyal yapı tipini şu şekilde gösterebiliriz:

SOSYAL YAPI TAHLİLLERİ

A tipi sosyal yapının bütün nüfusunu temsil eden dış halka aralıklı noktalarla gösterilmiştir. Bu demektir ki; böyle bir yapı, dışa karşı tek bir biz çemberi meydana getirmediği için milli bir camia oluşturmadığı gibi, tek bir ümmet teşkil edecek hale gelebilmiş değildir. Bundan ötürü ilkel ve zayıf bir yapıdır.

B tipi sosyal yapı (yani ferdiyetçi yapı) ise, iç’te kabiliyetlerin realize edilmesine, dışarıya karşı ve kültürel açıdan da bütün nüfusun aynı biz duygusunda birleşmesine imkan veren bir yapıdır³¹. Böyle bir yapıda fertler toplumda sosyo-kültürel şahsiyetleri ile yer alırlar.

³¹ Amiran Kurtkan Bilgiseven, *Türkiye’de Sosyal Çözülme Tehlikeleri*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1990, s. 198-199.

B tipi sosyal yapı örneği, ideal bir yapıyı ifade etmektedir. Toplumlar bu ideal yapıya yakınlıkları derecesinde sosyal bütünleşme o derecede güçlü olmaktadır.

Bugün dahi Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun sosyal yapısının A tipi yapıya uyduğunu görmekteyiz. Bu da emperyalist güçlerin işini kolaylaştırmaktadır. Feodal toplum yapısı olarak da nitelendirilen böyle bir yapıdan B tipi yapıya geçiş sağlanamadığı sürece bölgenin problemleri bitmeyecek, aynı zamanda emperyalistlerin istismarı devam edecektir.

Binayı yıkmak kolay, yapmak zordur. Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun mevcut yapısını A tipinden B tipine çevirmek kolay bir iş değildir. Asırların içinde oluşan adı geçen yapıyı mecburî kültür değişimleri ile sağlamak mümkün değildir. Bugün için öncelik arzeden husus; bölgenin güvenlik ihtiyacını sağlamak, bölgeyi ekonomik açıdan güçlendirmek, eğitim imkanlarından faydalandırmak, laikliği dinsizlik uygulamalarından arındırmak ve bölge halkının çıkarlarının bütünleşmede olduğunu onlara anlatmaktır.

Laiklik, objelere karşı bir bakış açısıdır. Objeleri tarafsız olarak değerlendirmeyi ifade eder. Bu bilimsel bir bakış açısıdır aynı zamanda. Bu anlamda, laikliğin en önemli görevi fertler arası ve toplumlar arası ihtilaf ve çatışmayı (konflikt) önlemektir. Laiklik bu anlamda ülkemizde belli bir görev icra etmiştir. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu için mevcut mezhep ve tarikatlar arasındaki çatışmayı önleyici fonksiyonu devam etmektedir. Ancak, laiklik uygulamalarının özellikle müslümanları İslâm'dan soğutma ve uzaklaştırma şeklinde cereyan etmesi dinin yer altında paralel yürümesine neden olmuştur. Kontrolsüz çoğalan ve yer altına itilen din olgusunun İmparatorluktan Türkiye Cumhuriyeti'ne geçişteki yapısından farklı bir durumda olmadığı kanaatindeyiz.

Sonuç

Gerçek şu ki Anadolu'nun etnik yapısı hakkında doğru bilgileri Osmanlı arşivlerinde bulabiliriz. Zira Osmanlı'nın bugünkü anlamda bir etnik problemi olmamıştır; bu nedenle de Osmanlı arşivlerinde mevcut bilgiler en doğru ve gerçeği olduğu gibi yansıtan bilgilerdir.

Bizim bu araştırmamızın sonuçları Cevdet Türkay'ın Osmanlı arşivlerine dayanarak Anadolu'nun etnik yapısı hakkında yaptığı tespitlerle aynı paraleldedir:

“Büyük Türk soyu, ilk ve eski anayurdu olan Ortaasya yaylalarından Batı'ya doğru göç etmiş, birçok bölümlere ayrılmış, aynı anlama gelen boylar, oymaklar, aşiretler ve cemaatler meydana getirmiştir. Bunlar o kadar çoktur ki, daha önce de belirttiğimiz gibi, toplam olarak sayısı binleri aşmış (7230) bulunmaktadır...”³².

“Sonuç olarak, bütün bu toplulukların Türk asıllı olduklarını kabul etmek doğru olur. Öteyandan; Kürd, Kürdî, Kürdiler, Kürdler nâm-ı diğer Murtana, Kürd Mahmutlu, Kürdikânlı, Kürd Mehmedli, Kürd Mihmatlı gibi çeşitli adlar altında, belge ve defterlerde oymak, aşiret ve cemaatların bağlı olduğu topluluklar için, Türkmân Ekradı, Konar-Göçer Türk-mânı, Türkmân taifesi denilmektedir...”³³.

“Adları Kürd, Kürdler, Karacakürt, Kürmanç olan oymak, aşiret ve cemaatlar bile Türkmen'dir. Yani Oğuz Türklerindedir. Acı olan, bunların bir kısmının benliklerini, daha doğrusu Türklüklerini unutarak veya unutturularak, kendilerini Türk'ten ayrı bir soy imiş gibi göstermeleridir...”³⁴.

Durum tespiti problemin çözümü için yeterli değildir. Aslıolan Anadolu'da tek millet kimliğine sahip devleti oluşturmaktır. Millî mücadele bitiminde teşekkül eden tek millet ve tek bir devlet konsensüsünü millî devletin yaratılması süreci devam ettirmeliydi. Atatürk'ün millî devlet yaratma gayretleri daha sonraki dönemlerde kesintiye uğramıştır. Bu kesintiler nedeniyle millî devlete ulaşamaması bugünkü problemlerin temelinde yatan esas neden olarak devam etmektedir.

Bölgelerarası dengesizliklerin giderilmesi, eğitimle Türkiye Cumhuriyeti'ni meydana getiren insanların millî şuura kavuşturulması, bütün ülkede özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da güvenliğin ve huzurun sağlanması, millî devlet şuurunu yaratmada etkili rol oynayacaktır.

³² Cevdet Türkay, *Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak Aşiret ve Cemaatler*, Tercüman Kaynak Eserler Dizisi, İstanbul 1979, s. 18.

³³ C. Türkay, *a.g.e.*, s. 15.

³⁴ C. Türkay, *a.g.e.*, s. 18.

KAYNAKLAR

- “Dünya Halkları ve Dinleri”, Memo Larousse, C: II.
- Ahmet Kabaklı, *Güneydoğu Yakından*, Azerbaycan Kültür Derneği Yayınları, Ankara 1990.
- Âmiran Kurtkan Bilgiseven, *Genel Sosyoloji*, Filiz Kitabevi, 4. Baskı, İstanbul 1986.
- , *Türkiye’de Sosyal Çözülme Tehlikeleri*, Filiz Kitabevi, İstanbul 1990.
- Cemal Gürsel, *Doğu İlleri ve Varto Tarihi’ne Sunuş*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara 1983, XIII-XV.
- Cevdet Türkay, *Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu’nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler*, Tercüman Kaynak Eserler Dizisi, İstanbul 1979.
- David Krech/R.S. Grutchfield-Ballachey, *Cemiyeti İçinde Fert*, (Çev.: Mümtaz Turhan), M.E.B. Devlet Kitapları, İst. 1970.
- Dr. Fritz, *Kürtler (Tarihi ve İçtimai Tetkikat)*, Tab ve Naşiri Kütübhane-i Sûdî, İstanbul 1334 (1918).
- İsmail Cem, *PKK’nın İsteddiğini Asıl Şimdi Yapmayalım*, Sabah Gazetesi, 1 Kasım 1992.
- İsmet G. İsmet, *Devletin Gizli Belgelerinde PKK*, Milliyet, 15 Aralık 1992.
- Jakabus Wössner, *Soziologie*, Verlag Herman Böhlau Nachf., Wien-Köln-Graz.
- Mahmut Tezcan, *Sosyolojiye Giriş*, Ankara 1991.
- Minorski, *Kürtler*, Komal Yayınları, İstanbul 1977.
- Mustafa Erkal, *Sosyoloji*, 3. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul 1987.
- Orhan Türkoğan, *Değişme-Kültür ve Sosyal Çözülme*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 1988.
- Raif Karadağ, *Petrol Fırtınası*, Adak Yayınları, İstanbul 1979.
- Sulhi Dönmezer, *Sosyoloji*, 6. Baskı, Savaş Yayınları, Ankara 1983.
- Ulrich Planck, *Soziale Gruppen im Vorderen Orient, Sonderdruck aus “Beitrage Zur Kulturgeographie des Islamischen Orients”*, Marburg/Lahn 1979.
- Yeni Hayat Ansiklopedisi, “Ermenistan” md., C: III.
- Zeki Arslantürk, *Sosyolojiye Giriş*, Bolu 1992.
- Ziyaeddin Fahri, Halk Gazetesi, 16 ve 19 Kanunsanî, 1926.

“Identity Search for the Kurds and Turkish Alienation”

Abstract

The Ottomans did not have any ethnical problem in today's sense. We gather information From Ottoman Archives as regards to the then ethnical structure in Asia Minor. As a matter of fact, the results of this reseach are in accordance with the information in the said archives.

Mr. Cevdet Türkay gives us the following information based upon the documents in the archives: “Great Turkish Nation that migrated from Central Asia to the West had a structure composed of an integrity of tribes, clans, nomads and communities that number in thousands. In documents and books are mentioned such names as Kürds, Karacakürd, Kirmanc are Turkomen as well. Consequently, all the clans and tribes are of Turkish origin.”

All this information is a clear evidence of the fact that there does not exist a different ethnical identity in Anatolia. That the interregional imbalances be removed and security and peace be established particularly in the Eastern and South-Eastern Anatolia will strengthen national conscience and play a significant role in the notion of national state. Thus the Turkish Republic founded by Atatürk upon the concept of national state will ascend the same level as the contemporary nations have.

Keywords:

Ottoman Archives, ethnical stucture, national state, tribes, clans, nomads, communities.